

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Svatodušní jízda v Bad Kötzting
Věra Simeth

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Svatodušní jízda králů v Bad Kötzting

Věra Simeth

Vedoucí práce:

PhDr. Marta ULRYCHOVÁ, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2012

.....

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji **PhDr. Martě Ulrychové, Ph.D.** při katedře antropologie za odborné vedení mé práce a podnětné připomínky, bez nichž by práce nemohla být realizována.

Velký dík patří **dr. Dieteru Caseretto** z Bad Kötzting za poskytnuté informační zdroje. Dr. D. Caseretto je čestným členem slavností, členem rady města, průvodcem místního Muzea svatodušní jízdy a jejím dlouholetým organizátorem.

Stejně tak děkuji tamní radnici, konkrétně panu **Seppovi Barthovi** z oddělení kultury, který mi ochotně poskytl potřebné informační materiály. Stejně tak bych chtěla poděkovat obsazení místního infocentra za zajímavé tipy, rady a materiály.

Věra Simeth

Obsah

1	ÚVOD	1
2	SVATODUŠNÍ SVÁTKY	1
3	PRAMENY A METODOLOGICKÉ POSTUPY	3
	3.1 Dosavadní stav bádání	3
	3.2 Metodologické postupy	4
4	CHARAKTERISTIKA LOKALITY BAD KÖTZTING	5
	4.1 Vymezení oblasti a lokality	5
	4.2 Historie oblasti	6
5	SVATODUŠNÍ JÍZDA V BAD KÖTZTING	8
	5.1 Etymologické vymezení pojmu <i>Pfingsten</i>	8
	5.2 Legendy vztahující se ke svatodušní jízdě	11
	5.2.1 <i>Pfingstlegende</i> (Svatodušní legenda)	11
	5.2.2 Legenda <i>Die Nothafft'sche Familienchronik</i>	12
	5.2.3 Legenda <i>Die Sage von Pater Felix</i>	12
	5.3 Obsahové vymezení	14
	5.4 Významné mezníky v historii svatodušní jízdy	14
	5.4.1 Rok 1800 – zákaz svatodušní jízdy	14
	5.4.2 Rok 1820 – zrušení zákazu	14
	5.4.3 Svatodušní jízda v době 2. světové války	15
	5.4.4 Rok 2004 – nová éra svatodušní jízdy	15

6	ORGANIZACE SVATODUŠNÍ JÍZDY V BAD KÖTZTING	15
6.1	Organizátor	15
6.2	Duchovní „oficiátor“	17
6.3	Příprava na svatodušní svátky	18
7	PRŮBĚH SVATODUŠNÍCH SVÁTKŮ V BAD KÖTZTING.....	19
7.1	Program oslav	19
7.1.1	Svatodušní sobota 11. 6. 2011	19
7.1.2	Svatodušní neděle 12. 6. 2011	20
7.1.3	Svatodušní pondělí 13. 6. 2011	21
7.1.4	Svatodušní úterý 14. 6. 2011	22
8	SVATODUŠNÍ JÍZDA – VRCHOL OSLAV.....	22
8.1	Koňské procesí	22
8.1.1	Tzv. evangelické zastávky	24
8.2	Předání věnečku	27
8.2.1	Věneček	27
8.3	Ocenění dlouholetých jezdců	29
9	SVATODUŠNÍ SVATBA.....	30
9.1	Ženich	30
9.1.1	Kritéria výběru.....	30
9.2	Nevěsta a její doprovod.....	31
9.3	Svatební pár roku 2011.....	33

9.4 Průběh svatby o svatodušním pondělí	34
9.5 Druhý den svatby – svatodušní úterý	36
10 ODĚV JEZDCŮ, VÝZDOBA KONĚ	37
10.1 Oděv jezdců	37
10.2 Zdobení koně	38
11 DIVADELNÍ HRA.....	39
12 ZÁVĚR	40
13 RESUMÉ	41
14 PŘÍLOHA.....	43
14.1 Obrazová dokumentace	43
14.2 Legendy o vzniku svatodušní jízdy	61
14.2.1 <i>Die Pfingstrittlegende</i>	61
14.2.2 <i>Die Notthafftsche Familienchronik</i>	63
14.2.3 <i>Die Sage von Pater Felix</i>	63
15 POUŽITÉ ZDROJE.....	66
15.1 Odborná literatura	66
15.2 Internetové zdroje.....	67
15.3 Další zdroje	68
15.4 Archivní prameny	68
16 SEZNAM OBRÁZKŮ	69

1 ÚVOD

K volbě tématu „Svatodušní jízda v Bad Kötzing“ jsem byla motivována na přednáškách Marty Ulrychové, která nás na tamní tradici upozornila. Dosud jsem svatodušní jízdu znala z publikací, vyprávění přátel, či marketingových propagačních akcí. Sotva jsem si uměla představit pestrost a barvitost této tradice ve městě Bad Kötzing.

V roce 2011 jsem tyto svatodušní slavnosti navštívila a prožila zde s ostatními návštěvníky zblízka náboženský a velkolepý vrchol, jímž je samotná svatodušní jízda. Fascinovala mě připravenost, rozmanitost a barevnost kulturních tradic, jimiž se v tomto bavorském lázeňském městečku pyšní.

Cílem mé práce je podat popis této události a přiblížit její význam v současném životě obyvatel bavorského města.

2 SVATODUŠNÍ SVÁTKY

Svatodušní (zelené) svátky nebo-li *letnice*, také svátek sv. Ducha, jsou pohyblivým svátkem. Odvíjejí se od Velikonoc. Na základě křesťanského chápání vrcholí padesát dní po nich, prvním započatým dnem je Velikonoční neděle. Svatodušní neděle se tedy pohybuje v termínu od 10. května do 13. června¹. Tyto svátky uzavírají padesátidenní radostné období, zahrnující i Boží hod svatodušní. Letnice křesťanské navazují na letnice židovské. Při židovských letnicích bylo zvykem jako díkůvzdání obětovat prvotiny chlebů z nové pšeničné mouky. Letnice, které byly původně celotýdenní s přísným zákazem polních prací, církev postupně zredukovala pouze na tři dny. V devatenáctém století byly letnice slaveny již jen v neděli a v pondělí (Brouček 2007: 475). Nověji je

---

¹ *Letnice*. 2012 [online]. Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Letnice> [citováno 2012-05-29].

připouštěn jako křesťanský svátek pouze svatodušní neděle, ta měla vždy ráz liturgických oslav, jejichž vrcholem byla mše. Pondělí je označované za svátek lidový a lidé tento den oslavovali po svém (Vondrušková 2004: 187).

Obecné rozšíření letnic po celé Evropě od starověku dokazuje spojení s ročními cykly a agrární magií. Ve městech se dochovaly prvky spojené s různými sportovními zápoleními a lidovou zábavou (např. střelba ku ptáku, rytířské turnaje). Na venkově byly letnice spojovány s králenkými (královskými) slavnostmi, od tud byla odvozena *jízda králů a královničky* (Brouček 2007: 475). Lidová slavnost *jízda králů* je v České republice od roku 2011 zapsána organizací UNESCO na seznam Mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva.

Prvky letničních svátků se v podobné míře projeví i v tradičních oslavách v německé příhraniční oblasti, kde se však nemluví o *jízdě králů*. Oslavy jsou zde známy pod německým názvem *Pfingstritt*, v překladu svatodušní jízda (dále uváděn pouze překlad německého výrazu svatodušní jízda). Stejně jako u královské hry jsou jejími aktéry převážně muži – dívky se podílejí omezenou měrou. Hry zpravidla obsahují soutěživé prvky. Průvod svatodušní jízdy není spojen s králem, ale s „oficiátorem“ (vysvětlení viz. 6.2 Duchovní „oficiátor“) a ženichem. I tady je dáno, stejně jako u *jízdy králů*, pořadí družiny vystrojené rekvizitami a kostýmy, která má fixně danou hierarchii funkcí.

V německé i české oblasti byly letnice spojovány se zvyky, které měly podporovat prosperitu dobytka a dostatek zdravé vody v obcích i na pastvinách. V předvečer letničních hodů bylo zvykem práskání bičem, střelba mládeže z pistole, zdobení příbytků i stájí apotropajními dřevinami či bylinami (Václavík 1959: 164). A. Vondrušková také zmiňuje zvláštní

zvyk, který do staročeských měst dorazil s německým obyvatelstvem. Popisuje zvyk, kdy se na dřevěné bidlo upevnil pták zprvu živý, později dřevěný. Cílem bylo ptáka sestřelit. Kdo v soutěži sestřelil ptáka první, stal se ptačím králem. Zmínku o této zábavě bychom mohli hledat v dějinách střeleckých spolků. Nejstarší doklady pocházejí z 15. století, a to z měst, kde žilo německy hovořící obyvatelstvo (Vondrušková 2004: 189). Kněží a starosvětští mravokárci chápali zábavu zvanou *ku ptáku* jako urážku svatého Ducha v podobě holubice. Lid měl zakázáno účastnit se přímo střelby (střílet směli pouze střelci). Přesto se lid ke střelcům připojil, provozoval hry, popíjel, závodil, rval se i sázel o výhru (Zíbrt 2006: 362).

Pfingsten, německý výraz pro svatodušní svátky, jsou jedním z nejuznávanějších křesťanských svátků. Velký význam tomuto svátku přisuzují především v německy hovořících státech, u nás pak v některých moravských lokalitách (Doloplazy na Hané, Hluk, Skoronice a Vlčnov na Moravském Slovácku aj.). Svatodušní pondělí je státním svátkem nejen v Německu, Rakousku, Lucembursku, ale i v některých švýcarských kantonech, můžeme se s ním však setkat i v Maďarsku.

3 PRAMENY A METODOLOGICKÉ POSTUPY

3.1 Dosavadní stav bádání

V Německu se tradicím, konkrétně tématu svatodušní jízdy věnovali např. Karl Heinrich Krämer, Dietz-Rüdiger Moser. O svatodušní jízdě v podobě samostatné publikace informuje i Ludwig Baumann² a Dieter Casaretto³.

---

² Ludwig Baumann je vlastivědec a rodák z Bad Kötztingu.

³ Dr. Dieter Casaretto je místním zubním lékařem, patriotem Bad Kötztingu, členem městského zastupitelstva mající v současnosti na starost organizaci koňského procesí, průvodcem muzea Pfingstritt.

Informace o letnicích lze čerpat i z časopisu Český lid: „*Pod čarou dovoláváme se knih na důkaz, že je to obyčej rozšířený po veškeré Evropě západní. Kdo by z laskavých čtenářů chtěl obírat se podrobnostmi, přesvědčí se o tom četbou spisů, uvedených v poznámkách. Že slavnost vylíčená (ať již místy děje se koňmo, nebo místy průvod chodívá pěšky) jest původu starodávného, podává doklady historické v knize oznámené Pabst a dokazují to několika zmínkami dvě pozoruhodné dissertace, věnované slavnosti májové o letnicích, kterýchžto spisků ani Pabst ani jiní němečtí spisovatelé ve svých statích o téže látce neuvádějí.*“ (Béňa 1893: 106). Oněmi zmíněnými autory, kteří se tématice svatodušních svátků věnovali, jsou např. Wilhelm Mannhardt, (Antike Wald- und Feldkulte aus nordeuropäischer Überlieferung erläutert, Der Baumkultus der Germanen und ihrer Nachbarstämme: mythologische Untersuchungen), Heino Pfannenschmid (Germanische Erntefeste im heidnischen und christlichen Cultus), Franz Magnus Böhme (Geschichte des Tanzes in Deutschland), Johann Nepomuk Sepp (Die Religion der alten Deutschen), Eduard Pabst (Die Volkfeste des Maigrafen in Norddeutschland, Preussen, Livland, Dänemark und Schweden) a další.

3.2 Metodologické postupy

V první části mé práce se věnuji vymezení termínu *Pfingsten*, historii města Bad Kötzing a prvním zmínkám o svatodušní jízdě v této oblasti. V druhé části se zaměřím na popis slavností. Podstatné informace jsem čerpala zejména z publikace *Kötzing 1085-1985*, vydané radnicí k příležitosti výročí 900 let od založení města. Dalším hodnotným zdrojem informací byla publikace *Beiträge zur Geschichte im Landkreis Cham (9. Band – 1992)*. Důležitým zdrojem pro pochopení a seznámení se s historií svatodušní jízdy mi bylo muzeum specializované na tuto tradici ve městě Bad Kötzing.

Nezanedbatelným zdrojem informací mi byla i *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* z roku 2007.

Pro sběr dat jsem využila metodu zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů, a to zejména ve fázi přípravy a průběhu již zmíněné tradice. Usilovala jsem především o popis nahlížený v emické perspektivě. Vycházím tedy z mnoha rozhovorů s aktivními účastníky slavností akce, analýzy autentických dokumentů, zvukového a obrazového materiálu. Jako podklad pro zpracování mi posloužily i mediální výstupy v regionálním tisku. Neobešla jsem se ani bez informací na internetu.

Bohužel povaha této bakalářské práce zabývající se rituálem, který se koná jednou za rok, mi nedovoluje z časových důvodů využít komparativní metodu.

4 CHARAKTERISTIKA LOKALITY BAD KÖTZTING

4.1 Vymezení oblasti a lokality

Bad Kötzting ležící v nadmořské výšce 405 metrů se nachází ve Spolkové republice Německo. Leží jihozápadně od české hranice, je součástí spolkové země Bayern, s vládním obvodem Oberpfalz. Okolo města o rozloze 62 km² se rozprostírá Bavorský les. (obr. č. 1). Městem protéká řeka Weisser Regen. Místních obyvatel bylo v roce 2011 evidováno 7 241, hustota osídlení činila 117 obyvatel na km².⁴

Tyto nejmladší lázně Bavorska se mohou pochlubit díky příznivým klimatickým podmínkám rozsáhlým přírodním parkem. Lázeňský park má rozlohu téměř 13 hektarů, nabízí vyžití v podobě jak pasivního tak

---

⁴ Bevölkerungsstand am 30. 06. 2011. 2011 [online]. Dostupný z: <http://www.landkreis-cham.de/Home/StatistischeDaten/Bevoelkerung.aspx> [citováno 2012-05-29].

aktivního odpočinku pro dospělé i děti (obr. č. 2). V lázních i přímo v parku se aplikuje tzv. Kneippova procedura.⁵ Pro léčbu zmíněnou procedurou se využívá střídavé působení teplé a studené vody.

Již z internetových stránek města Bad Kötzing je patrné, co zdejší radnice staví do popředí zájmu. Novodobě jsou to městské lázně. Na prvním místě je však snaha uchovat si dlouholeté tradice, které město činí jedinečným. Jsou to právě tradiční zvyky, které město světově proslavily.

4.2 Historie oblasti

První zmínky o dnešním městě Bad Kötzing pochází z 11. století. Historie je spojena se vznikem benediktinského kláštera v Rott am Inn koncem 11. století. Oblast dnešní farnosti Kötzing a obcí Grafenwiesen, Haibühl, Hohenwarth a Lohberg patřila až do sekularizace v roce 1803⁶ k hospodářství kláštera. Jelikož byl Kötzing během třicetileté války vypálen Švédy, historické záznamy před touto dobou jsou bohužel vzácné. Z tohoto důvodu není ani jasné, jak benediktýni získali výše zmíněnou oblast, jež leží od kláštera téměř 200 kilometrů. Pravděpodobně se jednalo o velkorysý dar markraběte z Cham-Vohlbürgu, který se oženil s Elisabethou, vdovou po padlém falckraběti Kunovi (představeném kláštera v Rott am Inn) (Baumann 2002: 63). Tato okolnost přišla všem oblastem vhod, Kötzing nevyjímaje. Benediktýni se o své území starali pečlivě, v té době se mohli chlubit tržním právem. Bohužel se nedochovala žádná zmínka o tom, kdy Kötzing o své právo přišel. Jisté však je, že právo obnovil

---

⁵ Sebastian Kneipp byl bavorský přírodní léčitel a farář narozen v roce 1821. Základními pilíři jeho léčby je voda, pohyb, bylinky, strava a rovnováha. Zdroj: Sebastian Kneipp und die Kneippkur. 2012 [online]. Dostupný z: <http://www.bad-koetzing.de/164.html> [citováno 2012-05-29].

„Vše, co potřebujeme k tomu, abychom byli zdraví, nám darovala sama příroda.“ (Sebastian Kneipp)

⁶ Během sekularizace v roce 1803 byl klášter Rott am Inn se svým priorátem zrušen. Pozemky a majetek kláštera připadl bavorskému státu.

císař Ludvík. Zvláštní význam pro Kötzing znamenal klášter Rott am Inn především v roce 1636. Dne 26. dubna stejného roku biskup Albert Freiherr von Törring potvrdil opatovi a svým nástupcům stará privilegia a vydal nová. Biskupský ústupek byl tímto základním kamenem pro vznik samostatnosti Kötzingu (Baumann 2002: 70-72). Kötzing se tak stal postupem času střediskem „der Rotter Grundherrschaft“ a zároveň i sídlem farnosti (Piendl 1985: 26). To vedlo také v oblasti Kötzing k rozšíření zástavby, která se pozastavila příchodem první světové války. Počínaje vznikem Třetí říše se situace začala vyvíjet pozitivně. Díky novým státním a soukromým opatřením se obnovila ekonomika (Snabel 2003: 37). Krize pak nastala roku 1945.

Tak jako do dalších oblastí Německa, i do Kötzingu přibylo velké množství uprchlíků, kteří zvýšili počet místních obyvatel. Protože podmínky pro zabydlení nebyly ve zdejší lokalitě příhodné, byly zakoupeny pozemky a stanoveny nové hospodářské plány. Oblast Kötzing se tímto vymanila z hospodářské krize a jak ukazuje vývoj v následujících letech, obec nadále prosperovala. Vesnice s počtem 5.000 obyvatel byla povýšena na město. Žádost o přidělení titulu byla podána dne 29. prosince 1952 (Baumann 2003: 12).

Bavorský ministr vnitra Wilhelm Hoegner vyslyšel přání radních z Kötzingu, aby oslava povýšení na město probíhala společně v den konání 541. tradiční svatodušní jízdy. Tento den byl stanoven na 24. květen 1953 (Baumann 2003: 21).

V této době ještě nebyl Kötzing zaměřen na turistiku. Zprvu se uvažovalo o specializaci zdejší oblasti na lázeňství, konkrétně pak na Kneippovu proceduru. Lázeňský provoz měl být zárukou ekonomické stability města. Podle informací od D. Casaretta byl městu roku 2005 udělen titul „Kneipp-Heilbad“ a Město přidalo do svého názvu Bad (lázně).

Po celou dobu je svatodušní jízda s městem neodmyslitelně spjata. V dnešní době se jedná o hlavní atrakci města lákající turisty ze všech koutů světa. Pozornost přitahuje zejména koňské procesí. Tuto záležitost si nenechají ujít ani média. V tento den, kdy je město barevně vyzdobeno, se jeho symbolem stává láska a soudržnost. Důkazem je i předem dlouho připravená svatba mladého páru, která se uskuteční v tentýž den.

5 SVATODUŠNÍ JÍZDA V BAD KÖTZTING

5.1 Etymologické vymezení pojmu *Pfingsten*

Název *Pfingsten* - původně *Pentecostes hemera* (z lat. 50. den po Velikonocích), je převzat od ariánského boha. Český ekvivalent pro *Pfingsten* zní svatodušní svátky (popř. letnice), který budu dále užívat. Podle badatele Lutze Röhricha⁷ s nimi byly spojeny čtyři druhy starých germánských letních obyčejů:

- *Pastevecké a vrbové zvyky*, provázené střílením z pistole a práskáním biče.
- *Závody v běhu, pěšky nebo koňmo*.
- *Svatodušní svatba* včetně výběru svatebního páru (jedná se o svatodušní svatbu májovou nebo lesní svatbu, kdy svatodušní král hledá svatební pár v lese).
- *Pfingstl* neboli *Wasservogelbrauch* v Bavorském lese. S obdobím svatodušních svátků (letnic) souvisí sémiotický status vody. Důležitost vláhy pro vegetaci v období letnic dokládají magické praktiky mající přivolat déšť. Podle V. Vondrušky byl mezi

⁷ Lutz Röhrich – (*1922 - † 2006) německý folklorista, studoval germanistiku, historii a hudební vědu. Byl koeditorem *Enzyklopädie des Märchens*, spoluzakladatelem *International Society for Folk Narrative Research*. Zdroj: *Lutz Röhrich*. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Lutz_R%C3%B6hrich [citováno 2012-05-20].

německým obyvatelstvem pravděpodobně populární zpěv vodního ptáka tzv. *Waservogelsingens* (Vondruška: 1991).

Na základě srovnávání slovanských a západoevropských obřadů je poukázáno na jejich podobnost i příbuznost. Komparací detailů z knih cizích i slovanských vyplývá obdobnost či takřka shodnost hlavní podstaty a jádra u obřadů při *jízdě králů* v jednotlivých zemích Evropy. Z historických dokladů je patrné, že jsou obřady předkřesťanského původu a ke křesťanským letnicím byly přidruženy jako lidová slavnost (Béňa 1893: 106-107).

Svatodušní jízda je současná obyčejová tradice. Pojem *tradice* je definován jako mezigenerační předávání kulturních vzorců a významů ve studovaných společnostech a společenstvích a společnostech.⁸ Svatodušní jízda je tradičně vnímána jako oslava proměny jarní přírody v přírodu letní.

Dle Dietze Rüdiger Mosera⁹ má tradice svatodušní jízdy dva prameny, jedním z nich je katolická pobožnost, druhá radost z jezdeckých her (Moser 1992: 74).

Je nezpochybnitelné, že ve svatodušních hrách se mísí znaky z doby před christianizací a doby křesťanské. Mezi znaky ukazující na pohanské rituály patří např. uctívání slunce, jež se symbolicky zdravilo tím, že se mu chodilo naproti (Krämer 1985: 10). Trasa svatodušní jízdy směřuje ze západu na východ, mohli bychom ji i dnes tedy chápat jako pozdrav slunci. Někteří koně i dnes nosí na hlavách červené pokrývky, které měly původně odstrašovat zlé duchy (tamtéž). Také pohled na měděné plátky jejich postroje a oděvu jezdce měly vyděsit a odradit čarodějnice (tamtéž). I dnešní postroj koní a oděv jezdců zdobí měděné mince, knoflíky.

---

⁸ *Tradice*. 2012 [online]. Dostupný z: <http://cs.m.wikipedia.org/wiki/Tradice> [citováno 2012-06-05].

⁹ Dietz-Rüdiger Moser - (*22. 3. 1939 v Berlíně, † 23. 5. 2010 v Mnichově) byl německým folkloristou, literárním historikem a muzikologem. Zdroj: *Dietz-Rüdiger Moser*. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Dietz-R%C3%BCdiger_Moser [citováno 2012-05-15].

V některých oblastech vyháněli ducha zimy hlasitými povyky, koncem 18. století se symbolické vypuzení zimy spojuje s výstřely z pistole (tamtéž). Při jarních rituálech se z okolí vybíral nejmávanější muž. Ten jako důkaz respektu obdržel věneček ze svatého stromu a větvíčku (tamtéž). Z toho lze usuzovat na podobnost s pozdějšími zvyky, kdy mládenec dostává věneček a ten ho nosí připevněný na špičce meče.

Důkaz o tom, že se tato tradice datuje z období před christianizací, dokazuje zápis z 38. církevního sněmu biskupů v anglickém městě Worcester z roku 1240, ve kterém stálo: „*Das Volk dürfe nicht an dem Spiel des Königs und der Königin festhalten.*“ (Krämer 1985: 211).

V různých obcích či regionech se při svatodušních hrách vždy setkáváme s postavou panovníka či osobou reprezentující určitou moc v zemi. Nejčastěji touto osobou bývá král. V německých zemích se při svatodušních slavnostech bylo možné setkat i s: „římským císařem Františkem“, „Ludvíkem XIV.“, „králem Francie“, „tureckým císařem“ a „Kateřinou ruskou carevnou“ (Moser 1992: 75).

Jak rozšířené tyto obyčeje byly, dokazují zákazy v souvislosti s christianizací. Svědectvím je korespondence z Erfurthu roku 1351: „*Es ist verboten, den Pfingstl in das Wasser zu werfen.*“ a z města Eichstätt roku 1609: „*Menschen um die Felder zu tragen und in das Wasser zu werfen, ist unter Strafe verboten*“ (Krämer 1985: 189). Felix Dahn se pak zmiňuje o svatodušních obyčejích ve své knize *Die Ahnen* roku 1860 (Krämer 1985: 189).

Nejstarší zmínka o místní svatodušní jízdě pochází z roku 1670. Jedná se o obecní účty, z nichž se dá vyčíst, že bylo vyplaceno 12 krejcarů: „*den Bürgers Söhn und knechten, welche am Pfingstmontag mit dem*

hoch heil. guet zum Stainpichl geritten - 12 Kreuzer". V letech 1671, 1672, a 1673 bylo vyplaceno po 16 krejcarech.¹⁰

5.2 Legendy vztahující se ke svatodušní jízdě

5.2.1 *Pfingstlegende* (Svatodušní legenda)

Místním občanům je známa následující legenda, v níž se vypráví o prapůvodu vzniku svatodušní jízdy v Bad Kötztlingu:

V roce 1412 k večeru pospíchal posel ze Steinbühlu do Kötztlingu. Těžce nemocné dítě si žádalo poslední pomazání, které by mu pomohlo nastoupit cestu na věčnost. Poslali pro kněze, aby dítě navštívil. Kněz by byl hned připraven, kdyby neměl pochyby. Obával se o liturgické předměty a jejich možné znesvěcení. Cesta se v dnešní době dá zvládnout za hodinu a půl, dříve však byla tato stezka neschůdná, vedla tmavým lesem. Farář tušil, že se jeho cesta může protáhnout až do noci. Kromě toho byl tento les proslulý velkým výskytem medvědů a ještě o 150 let později obyvatelé z Kötztlingu byli hrdí na to, že mohou touto zvěří zásobovat mnichovský královský dvůr. Poslední medvěd v Bavorském lese byl zastřelen v roce 1830. Nemale obavy měl farář i z lapků, kteří znepokojovali obyvatele. Naštěstí v Kötztlingu bylo mnoho mladých silných a zároveň zbožných mužů, kteří ho mohli doprovázet. Steinbühl měl již tehdy filiální kostel zasvěcený sv. Mikuláši. (9. 10. 1352 byl vysvěcen biskupem podřízeným arcibiskupovi Jindřichovi).

Protože cestu prošli bez újmy, schválil kněz ještě během oné nebezpečné noční výpravy, aby prošli tuto cestu ještě jednou a odříkali děkovné modlitby jako díkůvzdání před odvrácením zla. A tak vznikla svatodušní jízda (Krämer 1985: 181-182).

---

¹⁰ Městský archiv Bad Kötztling, spis XX-I, Kommunalrechnung des Marktes Kötztling von 1672.

5.2.2 Legenda *Die Nothafft'sche Familienchronik*

Další výklad o vzniku svatodušní jízdy v Kötztingu se můžeme dočíst v *Nothafft'schen Familienchronik*:

Roku 1430 rytíř Nothafft von Hohenwarth doprovázel kněze, jemuž nebyli lhostejní nemocní či umírající. Duchovní byli vystaveni nebezpečí přepadení či zavraždění toulajícími se husitskými vrahy. Jednou takto kněze přepadli a rytíře ubili. Knězi se podařilo navrátit zpět do Kötztingu. Občané Kötztingu spěchali rytíři pomoci, avšak vyprosili pouze jeho mrtvolu. Od té doby převzali místní nad farářem ochranu a doprovázeli ho i po cestě z Kötztingu do Steinbühlu. Jeho připomínkou je dnes svatodušní jízda (Krämer 1985: 182).

5.2.3 Legenda *Die Sage von Pater Felix*

Před několika stoletími stál v Zellertalu úctyhodný boží dům a vedle něj klášterní cela, v níž bydlel zbožný benediktýn otec Felix. Byl známý široko daleko. Kdo se nacházel v bídě a nouzi, zašel za ním a obdržel od něj útěchu a dobrou radu. Uměl léčit jak duševní, tak tělesné nemoci. Vedle toho vyučil mládež číst a psát. Byl svým okolím respektován.

Vyrostl ve vévodském dvorním hradě u Mnichova, u vévody Albrechta III. „Zbožného“, jemuž byl oddán tělem i duší. Tajně se oženil s Agnes Bernauerovou, krásnou dcerou majitele lázní z Augsburgu. Protože musel náhle odjet, předal ji s důvěrou svému druhu. Byl však zrazen, jeho ženu utopili v Dunaji. U jejího hrobu se Felix rozhodl tento falešný svět opustit a vést život v modlitbách, obětovat se Bohu. V klášteře Rott am Inn poprosil o oděv sv. Benedikta. Tam ho zasvětili k funkci faráře a dostal svolení vykonávat duchovní péči v kostele ve Steinbühlu v Bavorském lese.

Zde strávil o samotě několik desetiletí. Jeho pán, vévoda Albrecht víckrát vyhledával onoho zbožného přítele, aby mu podal rady, stejně tak chtěl pomoci i jeho syn vévoda Zikmund.

O svatodušním pondělí vyrazil brzy ráno vévoda Zikmund v doprovodu pana z Liebensteinu do Zellertalu, aby navštívil Felixe. Chtěl se mu vyzpovídat z hříchu, jít k přijímání a zůstat na bohoslužbu. Felix byl šťastný, že může svého vévodu pozdravit. Oblečen do kněžského roucha, běžel k oltáři, pokřižoval se a začal: „*Introibo - chci pokročit k oltáři Boha*“. Náhle ho přepadla slabost a bledý jako smrt upadl do náruče vévody. Občané bědovali a modlili se za něj. Liebenstein jel rychle se zprávou do Kötzingu. Jezdecko bylo hned na cestě. Vpředu jel farář, za ním vévodský pečovatel a další rytíři, pak občané a jejich synové. Kdo jen trochu uměl jezdit na koni, chtěl jet s nimi, aby obdržel poslední požehnání svatého muže.

Tak vznikla první svatodušní jízda. Umírající obdržel od faráře svaté jídlo, poté skončil. Lid se tlačil dopředu. Vévoda zvolal: „Toto svatodušní pondělí musí zůstat nezapomenutelné!“ „Chci Vám věnovat každý rok tento den jako památku na věčné časy. Ať z našeho kláštera každý rok ve svatodušním pondělí vyjede koňmo jeden pastor, takto pak oslavíme na hrobu dobrého pastora Felixe tento svátek!“ „A naši synové ať jedou s námi, tak jako my letos!“ volají občané (Krämer 1985: 182-184).

Výše zmíněné legendy mají společný náboženský základ. Je z nich patrný silný vliv křesťanství na lidovou kulturu.

Můžeme se však setkat i s legendou, kterou vypráví Dieter Casaretto, kde původem svatodušní jízdy byla oslava příchodu léta, začínající sklizně. Vše začínalo kvést a zelenat se. Muži se radovali, že dobytek i místní vesnický lid přečkal další zimu, že se na polích dařilo obilninám. Svoji zdatnost a sílu předváděli v jezdeckých hrách. Postupem času se z jezdeckého obyčeje stala sakrální jízda.

5.3 Obsahové vymezení

Slavnosti jsou integrální součástí každé kultury a civilizace. Původním smyslem slavnostních her a podstatou bylo posílení víry u lidí.

V případě svatodušní jízdy v Bad Kötzting se mluví o tradici, která je považována za čistě mužskou záležitost. Účast žen není v koňském průvodu žádoucí. Procesí čítá okolo 900 jezdců na slavnostně zdobených koních mířících z Bad Kötztingu do kostela v 7 kilometru vzdáleném Steinbühlu. Během jízdy je orodováno za dobrou úrodu, probíhají modlitby za koně, dobytek. Tato jízda se řadí mezi jednu z největších koňských jízd Evropy.

5.4 Významné mezníky v historii svatodušní jízdy

5.4.1 Rok 1800 – zákaz svatodušní jízdy

Z výkladu D. Casaretta vyplynulo, že svatodušní jízda měla být v roce 1800 zakázána. Bohužel se však o tomto faktu nenašla v archívech žádná zpráva. Přesto údajně existují zdroje, v nichž se zmínka o tomto historickém kroku vyskytuje. Byl jmenován zápis z roku 1804 v pamětních listech, které sepsal Karl von Paur . Zákaz měl trvat 16 let, od roku 1804 do roku 1820.

5.4.2 Rok 1820 – zrušení zákazu

Kötzting zasáhl roku 1819 dobytčí mor, který se šířil do roku 1820. V této těžké době si lid z Kötztingu vzpomněl opět na svatodušní jízdu. Z obavy o další šíření se radnice obrátila na katolický farní úřad a zažádala o pomoc o odvrácení nákazy. Submisivně prosili o obnovení koňských procesí o svatodušních svátcích, při nichž duchovní orodovali za koně, dobytek a dostatečnou úrodu. Jejich prosby bylo vyslyšeno a následující rok byla svatodušní jízda obnovena (Krämer 1985: 184-5).

5.4.3 Svatodušní jízda v době 2. světové války

V letech 1942 až 1945 nebyla součástí svatodušní jízdy svatba. Na základě nařízení krajského vedení NSDAP¹¹ byla během války vynechána, vedení města také dostalo zákaz se na procesí jakýmkoliv způsobem podílet (Krämer 1985: 206).

5.4.4 Rok 2004 – nová éra svatodušní jízdy

Díky biskupovi Gerhardu Müllerovi, který přijal účast na svatodušní jízdě a tuto akci posvětil, se stalo procesí z Kötzingu do Steinbühlu po 135 letech opět eucharistickým.

6 ORGANIZACE SVATODUŠNÍ JÍZDY V BAD KÖTZTING

6.1 Organizátor

Celá akce je koordinována několika institucemi. Hlavním organizátorem svatodušní jízdy je v současnosti vedení města Bad Kötzing společně s radou města a komisí vytvořenou k tomuto účelu. Vše probíhá v součinnosti s katolickou farností.

Kompletní desetidenní slavnost organizuje a finančně zajišťuje radnice města, část peněz město získává zpět prostřednictvím pronájmu městských ploch v době konání akce. Radnice taktéž každoročně objednává a hradí věneček, jenž je symbolem místních svatodušních svátků (viz. kapitola 8.2.1 Věneček).

Rada města odhlasuje při neveřejném jednání seznam možných adeptů na ženicha svatodušní svatby (viz. kapitola 9.1 Ženich). Seznam

---

¹¹ NSDAP – Národně socialistická dělnická strana, taktéž označovaná jako nacistická strana. V čele strany byl Adolf Hitler. V roce 1945 byla strana Mezinárodním vojenským tribunálem prohlášena za zločineckou organizaci. Zdroj: *Národně socialistická dělnická strana*. 2012 [online]. Dostupný z: http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C4%9B_socialistick%C3%A1_n%C4%9Bmeck%C3%A1_d%C4%9Blnick%C3%A1_strana [citováno 2012-06-05].

odsouhlasených adeptů k uzavření sňatku pak předloží místní katolické farnosti, která vybere jedno jméno. Takto vybraný muž musí splňovat několik kritérií (viz. kapitola 9.1 Ženich), za jejichž dodržení jsou zodpovědní radní.

Komise pro svatodušní jízdu je přibližně od poloviny 19. století složena ze starosty, faráře a vybraných členů městské rady. Dnes k této komisi přibyli i zástupci jezdců. Jejich zájmem je mimo jiné dodržovat všechny zvyklosti, povinnost objednat celý průvod, zajistit běžné záležitosti pro účastníky svatodušní jízdy (patří sem i evidence jednotlivých jezdců) či zajistit vyznamenání dlouholetých jezdců.

Hlavními aktéry této komise, která je téměř neměnná jsou:

- Starosta – v roce 2011 jím byl Wolfgang Ludwig.
- Referent svatodušní jízdy (v roce 2011 jím byl Dr. Dieter Casaretto)
- Hlavní organizátor průvodu (v roce 2011 jím byl rovněž Dieter Casaretto), který zajišťuje přípravu a průběh jízdy, koordinuje tvorbu a realizaci slavnostního týdne a zároveň je kontaktní osobou pro pronajímatele prostor.
- Tzv. zpracovatel svatodušních záležitostí (v roce 2011 jím byl nově jmenován Sepp Barth) mající na starosti organizační otázky týkající se svatodušní jízdy a svatodušních oslav. Je zároveň kontaktní osobou pro spoluúčastníky.¹²

Místní farář vybírá pro farní obřad ženicha jízdy z listiny dodané radou města. Mimoto vybírá ze svých řad duchovního „*oficiátora*“ pro obřad na svatodušní pondělí. Ten má zodpovědnou a reprezentativní funkci. Doprovází koňmo celý průvod.

---

¹² Amberger, Franz. Wo die Fäden zusammenlaufen. In: *Kötztinger Zeitung*. Zvláštní vydání k 599 Jahre Kötztinger Pfingstritt, červen 2011.

Poslední organizací podílející se na průběhu svatodušních svátků je spolek *Burschen-Wanderer-Vereins Bad Kötzting* (protože v tomto případě není volný překlad názvu výstižný, nadále budu zmiňovat výraz v německém jazyce).¹³

6.2 Duchovní „oficiátor“

Pro německé slovo *Offiziator* nemáme českého překladu, proto budu nadále uvádět „oficiátor“.¹⁴

Duchovním „oficiátorem“ je míněn zástupce římsko-katolické církve, organizátor z řad duchovenstva, který má v průvodu důležitou úlohu. Bez něj není svatodušní jízda myslitelná. Tuto funkci v dnešní době zastává místní kaplan. Doprovod mu tvoří dva ministranti. Hlavní funkcí duchovního je vést svatodušní mši v kostele sv. Víta v Kötztingu, při jízdě do Steinbühlu přečíst na čtyřech zastávkách evangelia, cestou rozdat požehnání a opakovat modlitby. Ve Steinbühlu pak celebuje mši v místním kostele. Po návratu z jízdy zpět do Bad Kötztingu ocenit dlouholeté jezdce vlajkami věrnosti, popř. pamětními stužkami. Následně slavnostně zahájí svatbu tím, že předá věneček ctnosti ženichovi.

V době tzv. Třetí říše bylo snahou „oficiátora“ z této jízdy odstranit, a tím ho znesvětit.

Podle informací z místního muzea minimálně do roku 1670 až do biskupského zákazu v roce 1869 doprovázel jízdu kněz s monstrancí¹⁵,

¹³ Burschen-Wanderer-Verein byl založen v roce 1840. Z této doby se o tomto spolku zachovalo minimum informací. Účelem bylo oficiální shromažďování členů o nedělích a svátcích v různých hospodách, kde se těšili společenské zábavě. To měli ve svých stanovách. Členem se mohl stát pouze občan střední třídy nebo řemeslník, a to na základě souhlasu celého shromáždění. Do hospod docházeli členové mezi třetí a šestou hodinou odpolední, zde měli daný zasedací pořádek (ten se každých čtvrt roku obnovoval). Počet členů spolku v té době nesměl překročit 50 mužů. Zdroj: *Burschenverein Bad Kötzting*. 2012 [online]. Dostupný z: <http://www.bwv-bad-koetzting.de/verein> [citováno 2012-05-10].

¹⁴ Německé slovo „*Offiziator*“ je odvozeno od slova *officiare*, v překladu držet bohoslužbu.

¹⁵ Monstrance (ostensorium) – z ušlechtilého nebo pozlaceného kovu, určená k veřejnému vystavení velké hostie. Od renesance je obvyklá monstrance plochá, v podobě věnce podle návrhu Michelangela. Paprskovité se vyvinuly v baroku (Vondruška 1991).

na níž byl celou cestu upevněn věneček. Od roku 1870 nosí pouze věneček připevněný ke kříži, jenž má zavěšený na krku.

6.3 Příprava na svatodušní svátky

Poté, co místní farář vybere ženicha, sejdou se radní společně se starostou na faře, aby byli seznámeni s farářovou volbou. Následně si ženich volí nevěstu a k ní i doprovod (ten tvoří dva muži). Na faře se pak setkají všichni nově zvolení aktéři s farářem a radními. Setkání se účastní i loňský pár včetně doprovodu nevěsty (podrobnosti o nevěstě a doprovodu viz. kapitola 9.2 Nevěsta a její doprovod). Setkání je spojeno s bohoslužbou, kdy farář představí nově vybrané jak radním, tak zástupcům spolku *Burschen-Wanderer-Verein*. V roce 2011 bylo představenstvo spolku zastoupeno Michaelem Senbertem. Po bohoslužbě a následné gratulaci se shromáždění rozejde.

V příštích týdnech následuje řada setkání, jež jsou spojena již s konkrétními úkoly pro všechny zúčastněné. Před oslavami je třeba roznést pozvánky na svatbu, které svatebčané roznáší osobně společně s doprovodem nevěsty. Společně každoročně uctívají památku již zesnulých svatebních párů. Jako tichá vzpomínka jsou v Bad Kötztingu a blízkém okolí pokládány na jejich hroby květiny. Podle tradice se před každou společnou akcí sejde doprovod u budoucího ženicha a vyzvedne budoucí nevěstu. Nevěsta je po každé akci doprovázena minimálně jedním mužem z doprovodu zpět domů. Svatebčané na plánované aktivity obdrží od města finanční příspěvek.

Díky iniciativě radních se každoročně připravuje i svatodušní hra, kterou mohou návštěvníci sledovat na ulici v centru města (její popis viz. kapitola 11 Divadelní hra).

Obyvatelé centra v Bad Kötztingu jsou tradičně požádáni o spolupráci. Aby ulice dokonale vypadaly, zdobí se okna a vyvěšují vlaječky. Ulice

jsou pořadatelem nasvíceny tak, aby zejména v nedělní a pondělní večer osvětlení dodalo svatodušní hře správnou atmosféru.

7 PRŮBĚH SVATODUŠNÍCH SVÁTKŮ V BAD KÖTZTING

7.1 Program oslav

Slavnostní program, jenž je již několik let naplánován na deset dní, vrcholí o svatodušní sobotě, neděli a pondělí. Roku 2011 se tyto slavnosti konaly již po 599. V roce 2012 se očekává velkolepé jubileum šesti set let místní „kötztingerské“ svatodušní jízdy.

V následujícím textu podám rámcový průběh, tedy scénář, jenž je zachován (s menšími či většími obměnami) přibližně od poloviny 19. století dodnes.

7.1.1 Svatodušní sobota 11. 6. 2011

Počínaje sedmou hodinou ranní místní střelecké družstvo představilo své dovednosti v místním lázeňském parku (obr. č. 3). Sportovní hra je podobná hře curling, při níž se hráči snaží dopravit kameny co nejpřesněji do vytyčeného prostoru. V tomto případě nikoli po ledové dráze, ale po asfaltu. V této zábavě (střelba) při oslavách svatodušních svátků bychom mohli spatřovat symboliku s pohanskými obyčejí (střelba *ku ptáku*), podle slov Seppa Bartha však tento sport se svatodušními svátky nemá spojitost.

Mezi půl osmou a dvanáctou hodinou byl veřejnosti přístupný koňský trh, koně zde byli předváděni a zároveň nabídnuty k prodeji.

O půl jedenácté proběhlo slavnostní otevření umělecké výstavy ve státní základní škole.

Na jedenáctou bylo naplánováno uvítání hostů v Domě hostů¹⁶ provázané krátkou přednáškou doplněnou diapozitivou týkající se letniční oslavy.

Mezi jednou a pátou hodinou odpolední proběhla vojensko-historická výstava pozorovacích věží v oblasti Hohenbogenu v prostoru u bývalých kasáren v Hohenbogenu.

Druhá hodina odpolední byla spojena s koncertem několika kapel organizovaným před tamější budovou *Altes Rathaus*.

Ve tři hodiny začal slavnostní průvod k zahájení slavností. Slavnostní zahájení programu probíhalo v otevřených stanech na náměstí. Program byl provázen čepováním piva zdejším starostou.

V devět večer probíhalo pouliční divadlo. Na programu byla svatodušní hra *Kötztinger Brauchtum* Karla B. Krämera v přepracované verzi od místního rodáka Johannesse Reitmeiera.¹⁷

7.1.2 Svatodušní neděle 12. 6. 2011

O osmé hodině ranní začínala slavnostní mše ve farním kostele sv. Víta (obr. č. 4).

Počínaje devátou hodinou začínala přehlídka výkonnosti tažných koní spojená se závody (obr. č. 5). Při výkonnostním tahu se zde setkávají elitní „bojovníci“ z celého Německa. V zápřahu koně táhnou po dobu dvou minut po trase dlouhé čtyřicet metrů více než sedm set kilové saně. Váha závěsu se zvyšuje. Vyhrává kůň, který v posledním zápřahu ujde

---

¹⁶ Dům hostů v roce představoval sál v hotelu Zur Post. Hotel, jehož historie sahá až do 17. století, se nachází v centru města před současnou radnicí.

¹⁷ Johannes Reitmeier (* 5. 10. 1962 v Kötztingu) – současný divadelní autor, spisovatel a intendant. Do roku 2012 byl intendantem v divadle Pfalztheater Kaiserslautern, nyní působí v Tiroler Landestheater v Innsbrucku. Zdroj: *Johannes Reitmeier*. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Johannes_Reitmeier [citováno 2012-05-10]

během dvou minut delší úsek¹⁸. Závody trvaly celý den, končily o šesté hodině večerní. Vítězný kůň byl oceněn vyznamenáním nejsilnějšího koně Bavorska.

Večerní devátá hodina byla opět spojena s pouličním divadlem na stejné téma jako o předcházejícím večeru.

O desáté vyrazil do centra města pochodňový průvod organizovaný místním spolkem *Burschen-Wanderer-Verein*.

7.1.3 Svatodušní pondělí 13. 6. 2011

Svatodušní pondělí bylo neočekávanějším dnem celé oslavy začínající o páté hodině ranní budíčkem, kdy se městem rozezněla hudba z městského rozhlasu.

Před sedmou se začali řadit jezdci na svých koních, v osm začala před kostelem mše svatého Víta, jíž se účastnili návštěvníci i ze vzdáleného Regensburgu, Norimberku, Chamu, ale také z České republiky. Po mši se průvod vydal od kostela směrem k obci Steinbühl.

Vrcholem slavností byl samotný koňský průvod (bližší popis viz. 8.1 Koňské procesí).

Ve čtvrt na jedenáct začala ve Steinbühlu na náměstí polní mše.

Od čtvrt na jednu proběhl v Kötztinu před kostelem sv. Víta koncert. K poslechu hrál orchestr TSG Hamburg-Bergedorg.

Ve čtvrt na dvě slavnost vrcholila: koňské procesí se vracelo zpět do města, „oficiátor“ předal ženichovi věneček a ocenil dlouholeté jezdce – účastníky koňského procesí. Průvod směřoval k městské faře, kde se pak

---

¹⁸*Die Zugleistung in Bad Kötzing*. 2009 [online]. Dostupný z: <http://xn--pferdezchtervereinigung-bayrwald-emd.com/1.html> [citováno 2012-05-06].

rozpustil. Počínaje čtvrt na pět začala vyhrávat před budovou Altes Rathaus dechová hudba.

Svatební průvod dorazil v půl šesté k Altes Rathaus, kde svatební pár přijal od starosty čestný přípitek.¹⁹

Svatodušní svatba se konala od osmé hodiny večerní v Domě pro hosty.

7.1.4 Svatomušní úterý 14. 6. 2011

Mezi čtvrtou a sedmou hodinou večerní se svatební pár spolu s doprovodem nevěsty setkal ve městě s návštěvníky.

Od osmi večer proběhl v Domě pro hosty druhý den svatomušní svatby spojený s hudbou a zábavou.

8 SVATODUŠNÍ JÍZDA – VRCHOL OSLAV

Letniční slavnosti vrcholí o svatomušním ponděním třemi vrcholnými akty: proslovem svatomušního „oficiátora“, slavnostním předáním věnečku a oceněním dlouholetých jezdců při této slavnostní události.

8.1 Koňské procesí

Podle informační brožury vydané radnicí²⁰ se roku 2004 svatomušní jízda stala opět eucharistickým procesím. Vzácným doprovodem jízdy byla jeho excelence Gerhard Ludwig Müller, biskup z Regensburgu, který posvětil svatomušní jízdu města Kötzting. Tím bylo opět možné po 135 letech obohatit místní tradici o náboženský rozměr.

Celý průvod má svá zavedená pravidla. Brzy ráno se začnou v uličkách města shromažďovat jezdci se svými koni, nezávisle na tom,

¹⁹ Starosta si vínem symbolicky připíjel se svatebčany k uzavřenému sňatku.

²⁰ Turistický informační materiál Der Kötztinger Pfingstritt vydaný roku 2008 radnicí. Text byl převzat od K.-H. Krämera, pro infomateriál zpracoval D. Cassaretto.

zda se jedná o koně tažné, či sportovní, klisnu, hříbě nebo valacha. Přesně jsou stanovena místa jezdců v popředí. Pořadí má přísný pořádek. Hlavním organizátorem samotného průvodu byl v roce 2011, jako již v předchozích letech, D. Casaretto. Od něho jsem se dozvěděla, že před akcí se samotní jezdci evidují do knihy, z níž se dá vyčíst četnost jejich účasti. Podle tvrzení S. Bartha (zaměstnanec odboru kultury na radnici) se 599. ročníku, který se v roce 2011 konal, účastnilo 881 registrovaných jezdců. Průvod městem o tomto počtu trval téměř hodinu.

V půl sedmé ráno je na městské faře (obr. č. 6) připraven duchovní „oficiátor“ (obr. č. 7) společně s jeho doprovodem. V roce 2011 jím byl Josef Hausner. Odchod účastníků z fary má své náležité pořadí. V čele průvodu cválá nosič kříže (obr. č. 8), na němž je napsáno „*Jesus von Nazareth – ein König der Juden*“. Následují ho dva nosiči luceren (obr. č. 9.) a dva trubači (obr. č. 10). Po nich vyjíždějí dva ministranti (obr. č. 11), diecézní biskup, pak následuje duchovní „oficiátor“. Dále vyjíždí ženich s doprovodem (obr. č. 12). V ulici Herrenstrasse se setkávají s nosičem městské vlajky, jímž je loňský ženich, a s loňským doprovodem nevěsty z předchozího roku.

Hlavní „účinkující“ se vydávají koňmo přes ulici Marktstrasse směrem k Altes Rathaus dolů k Torstrasse. Za nimi se připojují zbývající jezdci. Projíždějí horním náměstím. Na náměstí přebírá biskup od faráře věneček (obr. č. 14) a poté promlouvá k veřejnosti. Před kostelem sv. Víta probíhá bohoslužba pro všechny zúčastněné včetně davu návštěvníků postávajících po obou stranách silnice. Zájem a vážnost tohoto svátku lze vyčíst i z oděvu přihlížejících, přibližně každý pátý přihlížející je oblečen do slavnostního kroje, což dodává této slavnosti na velkoleposti. V závěru farář prapory a vzpomínkové stužky požehná, následně jimi budou v pozdější hodině obdarováni dlouholetí jezdci této tradice. Celá trasa městskou částí je obklopena nadšeně vyhlížejícími

turisty. Průvod je v přední linii doprovázen dechovou hudbou složenou z hudebníků všech generací (obr. č. 15).

Celé procesí se formuje u Traditionelle Chinesische Medizin Klinik, opouští město a vydává se směrem k městečku Steinbühl. Skupinu uzavírá ženich s doprovodem nevěsty, ženich z předcházejícího roku a jeho doprovod, delegace spolku *Burschen-Wanderer-Verein*. Trasa svatodušní jízdy je vyznačena na obr. č. 13.

8.1.1 Tzv. evangelické zastávky

Koňské procesí, jejímž patronem je sv. Mikuláš, se vydává k evangelickým zastávkám.

Evangelická procesí při „zeleném svátku“ jsou obohaceny zpěvy (evangelii) opěvujícími úrodu na polích. V období vegetace, aby se urodila hojná úroda pro všechny, bylo třeba dostatek vláhy. Podle D. Cassareta byl s tím spojen *Pfingstl*. Postava oblečená do zelených smrkových větví s pokrývkou hlavy z kůry stromu na hlavě, která byla vhozena do vody, a jí odnesena. Tím nastal čas postupného rozkvětu bylin, stromů, zrání obilí.

Průvod směřuje k první zastávce (obr. č. 16). Tato první evangelická zastávka byla obnovena roku 1956 místní rodinou Kolpingových na výšině u obce Grub. Na kvádrové zdi byl připevněn dřevěný kříž v životní velikosti, který vyrobil Konrad Lackerbeck z Lamu (Krämer 1985: 205).

Druhá zastávka (obr. č. 17) se nachází mezi Wölkersdorfem a Bärndorfem. V roce 1957 se spolek *Burschen-Wanderer-Verein* zasloužil o obnovu tohoto evangelického místa. Nachází se zde kovový kříž zhotovený Franzem Heiglem a jeho synem Theodorem (Krämer 1985: 205).

Třetí obnovené místo (obr. č. 18) leží blízko usedlosti v Bendörfu. K obnově došlo v roce 1958. Zde můžeme spatřit žulový kříž zhotovený mistrem Adalbertem Hofmannem (Richter 2003: 186).

Čtvrté zastávkové místo (obr. č. 19) bylo renovováno v roce 1959 v obci Traidersdorf. Na této zastávce je umístěn památník se skleněnou mozaikou znázorňující svatého Jiřího zabíjejícího draka od Augusta Philippa Hennenbergera (Krämer 1985: 205).

Všechny tyto kříže jsou každým rokem slavnostně posvěceny. Díla jsou sponzorskými dary, jejich údržbu však nadále zajišťují dárci.

Na všech zastávkách „oficiátor“ odříkává evangelia a dává požehnání. V současné době má tzv. volnou ruku, může tedy svou řeč obohatit o své myšlenky. Čtení na jednotlivých zastávkách vypadá např. takto:

Příklady:

1. zastávka: „... *einiges fiel auf steinigen Boden ging auf und verdorrte wieder, da es keine Wurzeln hatte ...*“ (Evangelium z Bible podle Matouše 13, 2-8) (Krämer 1985: 205)

2. zastávka:

„... *der Same keimt und wächst, er weiß nicht wie, denn die Erde trägt von selber Frucht ...*“ (Evangelium z Bible podle Marka 4, 26-32) (Krämer 1985: 205)

3. zastávka:

„... *Seid nicht ängstlich besorgt für das Leben, was ihr essen, noch für den Leib, was ihr anziehen sollt ...*“ (Evangelium z Bible podle Lukáše 12, 22-31) (Krämer 1985: 205)

4. zastávka:

„... *Jesus aber nahm die Brote, sagte Dank und ließ sie unter die Lagernden verteilen; desgleichen auch von den Fischen, soviel sie nur wollten ...*“ (Evangelium z Bible podle Jana 6,5 – 13) (Krämer 1985: 205).

Cílem průvodu je kostel sv. Mikuláše ve Steinbühlu vzdáleném přibližně 7 km od místa výjezdu. Návštěva kostela je spojená s bohoslužbou věnovanou svatodušním jezdcům, kterou připraví „oficiátor“. Vzhledem k vysokému počtu účastníků celého procesí se majoritní část jezdců shromažďuje okolo kostela. V tichosti si odříkávají své modlitby. Modlí se především za své koně, dobytek či svoji hospodářskou usedlost. Dovolávají se patrona koní svatého Mikuláše.²¹

Po krátké přestávce pro koně i jezdce se celé procesí otáčí a vydává ve 12 hodin ve stejném seskupení zpět do města.

Do města vjíždí v pořadí nosič kříže, nosiči luceren, hudba, oba ženichové s doprovodem, vzácní hosté (jubilejní svatební páry) a duchovní, jezdci s trubkami, nosič praporu, zástupci *Burschen-Wanderer-Verein* a dále zbývající jezdci. Všichni postupují ulicemi Markstrasse, Herrenstrasse, Pfarrhof.

Účastnit se této jízdy je prestižní záležitostí. Podle informací Dietera Casaretta se této výjimečné příležitosti pravidelně účastní jezdci na koních z celého Německa. Často využívají příležitosti zviditelnit svoji stáj či hospodářskou usedlost prostřednictvím praporu a tím přihlížející informují o místě, odkud pochází (obr. č. 20).

Nejsou zde výjimkou jezdci, kteří se mohou pochlubit i šedesátou účastí při koňském procesí. Věrní jezdci, kteří se účastní po 25., 40., 50. nebo 60. jsou slavnostně „oficiátorem“ oceněni. „Oficiátor“ každému

---

²¹ Turistický informační materiál Der Kötztlinger Pfingstritt, 2008.

takovému jezdcí poděkuje předáním slavnostního praporu s vyznačením počtu absolvovaných jízd.

Součástí pondělních slavností je proslov „oficiátora“. Tématem jsou svatodušní svátky, křesťanské obyčeje a tradice. Duchovní řeční ze hřbetu koně, při té příležitosti se přihlížející dozví počet zúčastněných jezdců.

8.2 Předání věnečku

„Oficiátor“ cválá do středu náměstí a vyzývá ženicha k převzetí věnečku. Věneček je předmětem tradičních „kötztingských“ slavností, který mimořádným způsobem svatodušní jízdu vyzdvihuje. Předávání věnečku probíhá „z koně na koně“ (obr. č. 22, 23). Slavnostní akt představuje vrcholný závěr, je ukončením místní svatodušní jízdy. Tento krok ztvárňuje spojovací článek mezi „náboženskou“ částí, jež znázorňuje svatodušní jízda a „profánní“ částí „kötztingských“ oslav. Tu zosobňuje svatodušní svatba (Krämer 1985: 210).

Před samotným aktem předání věnečku ženich přijme od milované nevěsty kapesníček, do něhož věneček následně převezme (svaté předměty podle duchovního mínění by neměly přijít do holých rukou).²²

Svatodušní „oficiátor“ nejdříve blahopřeje ženichovi k tomu, že má tu čest převzít slavnostní svatodušní věneček. Poukazuje na to, že ženich není pouze „zprostředkovatelem“ tradice. Zdůrazňuje spojitost s vírou.

8.2.1 Věneček

Podle výkladu D. Casaretta je celý tento rituál silně spjat s *kränchen* (věnečkem), jemuž místní říkají lidově *kranzl* nebo *kränzlein*. Již 600 let představuje věneček ctnost a čistotu ženicha.

---

²² Turistický informační materiál Der Kötztinger Pfingstritt, 2008.

Důvod, proč se tento věneček předává až po návratu z městečka Steinbühlu, není znám. V dnešní době má pro místní občany význam čestného uznání, je neodmyslitelnou součástí celé této tradice. Dříve byl svátostní ozdobou, kterou nosili pouze duchovní. Ještě roku 1868 byl tak malý, že ho nosili zavěšený na krku, nyní je zhotoven ve větší velikosti a je nošen na rameni (Krämer 1985: 210).

Ve stejném smyslu platí i dnes: Věneček je veřejné vyznamenání města Bad Kötzting spojené s tradicí „kötztigovských“ letničních slavností, jež se každoročně ve svatodušní pondělí po návratu z procesí předává prostřednictvím duchovního „oficiátora“ z koně na koně (Krämer 1985: 27).

Věneček je podle tradice slavnostně předáván ženichovi duchovním „oficiátorem“ po návratu z jezdeckého procesí do města.. K ozdobě ženicha taktéž patří tzv. *favorit*²³. Věneček a *favorit* (obr. č. 24) jsou cennými uměleckými díly ze zlatého drátu, zdobené perlami a drahými kameny.

Původně stříbrný věneček byl později vyráběn ze zlata (Krämer 1985: 210). Podle zjištění Ludwiga Baumanna se výrobou těchto zlatých šperků zabýval Heinrich Leszkeur (během let 1832 až 1837). V letech 1838 - 1843 a poté 1843 - 1845 měla na starosti výrobu vdova Anna Strohmayerová. V mezidobí 1841, 1842 a 1871 až 1882, kdy tato práce nebyla zadána, zažádala o výrobu Anna Lommerová. V roce 1883 převzaly úlohu Armen Schulschwestern²⁴ (Chudé školní sestry) z Mnichova.²⁵ V období 1894 – 2006 zhotovují tyto skvosty Sestry

²³ Favorit – ozdobná kytička ženicha, upíná se na levou stranu kabátu v oblasti ramene.

²⁴ Jedná se o duchovní společenství založené v 19. století Marií Terezií Gerhandinger v Mnichově. Společenství má více než 3.500 sester a pomáhají v nouzi mladistvým, ženám a chudým po celém světě. Zdroj: A. Schulschwestern 2012[online]. Dostupný z: <http://www.schulschwestern> [citováno 2012-05-06].

²⁵ Baumann. L., „Kränzchen von grobhaltigem Silber mit 6 Steinderin besetzt“. Dokumente zur Fertigung des Pfingstkränzchens im 19. Jahrhundert. In: Kötztinger Zeitung. Zvláštní vydání k 588 Jahre Kötztinger Pfingstritt, 2000.

Mallersdorfské (Mallersdorfer Schwestern). Následně pak v roce 2007 přebírají výrobu věnečku duchovní sestry z cisterciánského opatství při městě Landshut.

Kaplan Helmut Martin („oficiátor“ v roce 1968) vysvětluje význam věnečku jako „*eine Erinnerung an das legendäre Jahr 1412, Anerkennung und zugleich Verpflichtung zur Heimattreue und Gläubigkeit.*“²⁶

8.3 Ocenění dlouholetých jezdců

Po „věnečkovém obřadu“ pokračuje dění oceněním dlouholetých věrných svatodušních jezdců. Jezdcům, jenž se účastní po dvacáté páté je předávána „vlajka věrnosti“, na níž jsou patřičně hrdi. Za každou následující čtyřicátou, padesátou či šedesátou jízdu dostávají stuhu, která se připevní k již získané vlajce.

Během stužkování jezdců, které probíhá z koňského hřbetu, se ženich a doprovod odjíždějí převléci do fraku a cylindru. Ženicha navíc zdobí na špičce kordu věneček přichycený stuhami růžové, zelené a modré barvy. Na levé rameni má ženich svatební *favorit* (obr. č. 25).

Po veřejném ocenění jezdců se svatodušní „oficiátor“ vrací se svým doprovodem zpět do městské fary, přičemž nosič kříže a nosiči luceren jedou v popředí. Průvod uzavírají muzikanti, vzácní hosté, jezdec s trubkou, ženich stávajícího roku (r. 2011) i loňský ženich 2010. „Oficiátora“ doprovází dále nosič vlajky, zástupci *Burschen-Wanderer-Verein* a někteří další jezdcí (Krämer 1985: 209).

Poté co ženich doprovodí „oficiátora“ do fary, vydá se do domu rodičů nevěsty vyzvednout nevěstu k samotnému obřadu. Společně se spolkem se pak přesunou do slavnostně vyzdobeného sálu, kde proběhne

²⁶ Turistický informační materiál Der Kötztlinger Pfingstritt, 2008.

symbolická svatba. Svatební průvod společně se svatbou si svatebčané zopakují i následující den (viz. 7.1.4 Svatodušní úterý 14. 6. 2011).

9 SVATODUŠNÍ SVATBA

Pro zdárný průběh samotné svatby radnice města Kötzting vydalo *Leitfaden*, tedy dvacetipětistránkový manuál formátu A4 pro ženicha, nevěstu a její doprovod.

9.1 Ženich

Každoročně vedení radnice vybírá vhodného kandidáta na roli ženicha. Po nelehkém výběru sepisují seznam šesti kandidátů, pod čarou šest náhradníků. Po posouzení návrhu rada města předá tuto listinu místnímu faráři, který ze seznamu vybere jednoho.

Po výběru a souhlasu ženicha se starosta, farář a zástupci místních médií sejdou u rodičů potenciálního ženicha. Zde dochází k oficiálnímu dotazu ze strany faráře, zda je na roli ženicha připraven a zda má zájem být jednou z hlavních osob celých svatodušních slavností. Po odsouhlasení vzniká nastávajícímu ženichovi na základě obdrženého *manuálu* povinnost každý svůj krok předem řešit s odpovědnými osobami za tyto slavnosti. Těmito osobami jsou tradičně starosta, hlavní organizátor průvodu, referent svatodušních slavností a zástupce spolku.

9.1.1 Kritéria výběru

Výběr kandidátů (ženicha i nevěsty) můžeme označit za téměř uzavřenou společnost. Oba aktéři by měly být historicky či v současné době s tímto rituálem a zároveň s městem spjatí.

Každý z kandidátů na ženicha musí být katolíkem. Příslušnost ke katolické víře vyplývá z charakteru tohoto svátku. Podmínkou je minimálně pět let trvalého pobytu na území města Bad Kötzting. Kandidát

nesmí být ženatý, maximální věk pro ženicha je stanoven na třicet let. Povinností je čistý trestní rejstřík. Radní zároveň přihlížejí k tomu, aby jak ženich tak i jeho rodina měli k tradici svatodušní jízdy vztah.

D. Casaretto uvádí, že v minulosti byl ženich vybrán teprve v den *Krista nanebevzetí*, což připadá vždy na čtvrtek. To znamená, že jméno ženicha padlo teprve tři dny před samotným obřadem. V dnešní době je takový postup technicky i personálně nemožný, a proto se od této varianty ustoupilo.

Z rozhovoru s Dieterem Casarettem: *„má ženich právo vybrat si nevěstu a doprovod k ní. Jednou z povinností ženicha (i doprovodu nevěsty) je vybrat si zkušeného koně tak, aby snášel kolemjdoucí koně v průvodu a zůstal v klidu i před všude přítomným obecenstvem a vlajícím praporem před ním. V případě, že ženich není zdatný jezdec na koni, je jeho povinností projít jezdeckým kurzem.“* Kontaktní osobou v této oblasti je D. Casaretto, který rovněž dohlíží na správné ustrojení koně.

D. Casaretto dodává, že vybraný ženich musí zároveň počítat s účastí na svatodušní jízdě i následující rok. Každý nový ženich se zavazuje následující rok jet v čele procesí a nést prapor.

9.2 Nevěsta a její doprovod

Vybraný ženich si vybírá nevěstu a její doprovod. Podmínky výběru se podobají kritériím výběru ženicha. Nutností je opět trvalý pobyt minimálně pět let v Bad Kötzting, trestní bezúhonnost. Účastníci musí být svobodní. Rozdíl je však v požadovaném věku: věk nevěsty je stanoven minimálně na 16 let, u doprovodu je stanoven mezi osmnácti a třiceti lety. Ale i zde se najdou výjimky, jako např. v roce 1900.²⁷

S rolí nevěsty je spojeno množství povinností, např.:

²⁷ Pode informací D. Casaretta v roce 1900 byla vybrána pro letniční svatbu mladičká Angelika Casaretto, které bylo v té době 15 let, ženichem byl Rudi Schreiner.

- Přichystat krajkový kapesník pro ženicha, kterým ženich v závěru procesí přebírá věneček.
- Připravit stuhy na zdobení kordu pro ženicha a doprovod.
- Pro oba svatební dny zajistit tři kytičky do klopky ženicha a doprovodu tak, aby ladily se svatební kyticí nevěsty.
- Zajistit svatební kytice pro oba dva dny.
- Vybrat děti (vhodný dětský doprovod), domluvit dohled nad těmito dětmi během svatby, a to objednat květiny, které budou děti rozhazovat.
- Zajistit věnec ze zeleného listí potřebný o svatodušním pondělí (slouží k uctění vlajky *Burschen-Wanderer-Verein*).
- Objednat květinový věnec na svatodušní úterý (nevěsta ho vyhodí z balkonu popř. z okna).
- Objednat velké množství malých kytiček – zástupci spolku pak použijí na rozhazování před svatební pár (Barth 2009: 8).

K tomu, aby veškerou činnost zvládla, je jí doporučeno požádat o pomoc rodinu, známé nebo i sousedy.

Svatebčané obdrží pro potřeby během příprav a pro samotnou svatbu z městské pokladny finanční příspěvek. Ženich dostává částku 3 000 eur, z toho 500 eur je mu přiděleno na pohoštění vzácných hostů během svatodušního pondělí. Nevěsta disponuje částkou 3 000 eur. Od roku 2009 dostává příspěvek také její doprovod, a to 500 eur na osobu.

Zvolený pár včetně doprovodu se následující neděli oficiálně představí v místním kostele během bohoslužby městskému faráři a duchovnímu „oficiátorovi“.

Nyní se od svatebního páru očekává společné vystupování na veřejnosti při významných akcích týkajících se nejen svatodušních svátků.

9.3 Svatební pár roku 2011

Pro svatbu roku 2011 byli vybráni Franz-Christian Zelzer a Christina Barth (obr. č. 26). Doprovodem byli jmenováni Sebastian Breu a Christoph Kuchler. Pro místní občany je účast na svatodušní svatbě, tzn. možnost projít úzkým výběrem, prestižní záležitost. Obyvatelé jsou na své blízké, reprezentanty svatby, právem hrdí. Už malé děti sní o tom, že se jednou stanou vyvoleným párem roku.

Ženich Franz-Christian Zelzer byl obyvatelem města Kötzing. V roce 2011 mu bylo 30 let, vystudoval univerzitu Regensburgu. V současnosti vyučuje v základní škole ve Furth im Wald němčinu a dějiny. Podle slov ženicha je to pro něj čest být součástí slavností s místní několik set let starou tradicí. Před 40 lety byly právě svatodušním svatebním párem jeho rodiče (Hans a Elisabeth Zelzer). Generace svatodušních svateb tímto nekončí, v rodokmenu této rodiny bychom našli již před více než sto lety pár chlubicí se svatodušní svatbou: roku 1910 se tímto způsobem ženíl pradědeček dnešního ženicha (Vitus Oexler). Rok před pradědečkem měla to štěstí mladíkova prarababice paní Anna Oexler.²⁸

Stejně tak i devatenáctiletá nevěsta Christina Barth, v roce 2011 čerstvá absolventka gymnázia, ztělesňuje čtvrtou generaci ve své rodině, která měla tu čest být nevěstou při svatodušní jízdě. Následuje tak svojí prababičku Elisabeth Krämer, která byla nevěstou roku 1918. Další pyšnou nevěstou byla sestřenice z druhého kolena Gabi Steidl, která v aktuálním roce slaví stříbrnou svatbu (tamtéž). Otec nevěsty, Georg Barth, byl ženichem při svatodušní jízdě v roce 1988. O jeho pozitivním vztahu k této tradici nelze pochybovat. G. Barth absolvoval jako jezdec čtyřiačtyřicetkrát koňské procesí, je jedním z organizátorů průvodu a

---

²⁸ Amberger, Franz. Das Pfingstbrautpaar 2011 und seine beiden Brautführer In: *Kötztinger Zeitung*. Zvláštní vydání k 599 Jahre Kötztinger Pfingsttritt, červen 2011.

členem komise svatodušní jízdy. I jeho žena je spojena s tímto obyčejem od dětství. Od útlého věku účinkuje ve svatodušní hře (tamtéž).

Veřejnost je důkladně seznamována prostřednictvím místních novin s životopisem svatebčanů, jsou představeny jejich rodiče, záliby. Pravidelně tisk informuje o povinnostech, které svatebčany doprovázely celých jedenáct týdnů před samotným obřadem.

Neméně pozornosti bylo věnováno doprovodu nevěsty. V roce 2011 jimi byli Sebastian Breu (26 let) a Christoph Kuchler (24 let). I jejich rodiny žijí svatodušní tradicí. Breu se účastní již po devatenácté jako jezdec. Kuchler je také zasloužilým jezdcem a tato jízda je jeho dvacátá druhá v pořadí.

Hrdost místních obyvatel na aktivní účast při této velkolepé události je nepřehlédnutelná. O svatebčanech se vedou záznamy. Dochovaný přehled je minimálně od roku 1861, kdy jsou evidováni jak svatebčané, doprovod nevěsty, tak oddávající – vše dokumentováno fotografiemi. Tyto seznamy se při těchto slavnostech objevují v místních novinách. Seznámit se s nimi můžeme celoročně v tamním muzeu specializujícím se na svatodušní jízdu. Archivní ale i současné fotografie svatebních párů jsou vystaveny ve výkladních skříních jednotlivých obchůdků v centru města. V každé výloze je možné obdivovat jiný rok svatodušní svatby (obr. č. 27, 28).

9.4 Průběh svatby o svatodušním pondělí

O svatodušním pondělí náboženskou část doplňuje v odpoledních hodinách část světská, symbolizující lásku, věrnost, každodenní radosti a příležitost her a zábavy.

Nevěsta je vyzvednuta v půl čtvrté z domu rodičů. Nevěsta společně s ženichem a doprovodem vyhazují oknem domu vícero malých kytic

(obr. č. 29), které pod okny chytají mládenci *Burschen-Wanderer-Verein* (obr. č. 30). Ženich má za úkol ozdobit vlajku patřící spolku zeleným věncem. Při symbolickém svatebním průvodu nosí ženich na levém rameni věneček ctnosti a pentle. Podle manuálu vydaného radnicí města Kötzting mají pentle ženicha předem určenou barvu, a to světle modrou, růžovou, zelenou a bílou. Ženich a doprovod nevěsty drží během průvodu v levé ruce citrón, do něhož je zapíchnuta větvička rozmarýnu. Pentle a citrón jsou darem od nevěsty. Kyselá ovoce je symbolem sympatie.²⁹

Kolem sedmnácté hodiny průvod (obr. 31) vychází. Je tvořen zástupci spolku, dětským doprovodem vybraným nevěstou a veřejností směřuje směrem k budově Altes Rathaus, kde jsou očekáváni starostou. Každý „pozorovatel“ cestou obdivuje krásu nevěsty v bílých svatebních šatech (obr. č. 32). Starosta gratuluje svatebčanům a přitukává s nimi přípitkem (sklenicí vína). Po symbolicky uzavřeném sňatku se účastníci obřadu vydávají do slavnostního sálu, kde se chystá oslava. Za slavnostní přípravu svatodušní svatby je zodpovědný *Burschen-Wanderer-Verein*. Podle slov S. Bartha se sál pro svatební hostinu do konce roku 1940 pokaždé měnil. Do roku 1984 se konala hostina v městské sportovní hale. V roce 1985 se stal hostitelským domem hotel Zur Post (obr. č. 33) a byl jím i v roce 2011.

Průběh svatby se v posledním desetiletí soustřeďuje na jednotlivé fáze:

- I. *Samotný průvod svatebčanů v doprovodu Burschen-Wanderer-Verein.* – Ukončení svatebního průvodu a vstup do slavnostně připraveného sálu (obr. 34) je úvodem samotného svatebního veselí. Podle slov D. Cassaretta zástupci spolku vytvoří v sále uličku lidí společně s vybranými dětmi, kterou následně svatební pár prochází za zvuku virblování bubnů. Během průchodu nevěsty a ženicha špalírem předhazují mládenci před mladý pár drobné

²⁹ Turistický informační materiál Der Kötztinger Pfingstritt, 2008.

květy, čímž tvoří na zemi květinový koberec vedoucí ke stolu svatebčanů.

- II. Nevěsta a ženich se usadí ke stolu, který je vyvýšen oproti ostatním stolům. Stůl svatebčané sdílí společně s doprovodem nevěsty, se svatebním párem předchozího roku a se zástupci spolku.
- III. *Přivítání příbuzenstva a čestných hostů*
- IV. Doprovod nevěsty má za úkol vyzvednout rodiče nevěsty i ženicha, stejně tak i rodiče loňského svatebního páru a doprovodit je do sálu. Postupně doprovodí do sálu i další příbuzenstvo včetně starosty a dalších vážených hostů.
- V. Nejdříve se očekává čestný tanec samotného manželského páru. Následuje čestný tanec, do něhož se zapojí významní hosté - svatební pár předchozího roku, doprovod nevěsty a zástupci spolku. Během několika skladeb se všichni mezi sebou vystřídají. Doprovod nevěsty dbá na to, aby ani jedna nevěsta nezůstala bez tanečnicka.
- VI. Úloha zástupce spolku – zástupce spolku zde působí jako *Chef des Protokolls*
- VII. Při opakování svatby následující den vítá svatební pár všechny vzácné hosty již při vstupu do sálu podáním ruky (Krämer 1985: 220).

9.5 Druhý den svatby – svatodušní úterý

Svatba pokračuje, tentokrát začíná pohoštěním u rodičů nového svatodušního páru. Podle výkladu D. Casaretta je v tento den očekávána zdvořilostní návštěva duchovních a starosty. Svatební den probíhá podle vzoru předcházejícího dne. Pouze nevěsta je oblečena do společenských šatů a ženich s doprovodem jsou převlečeni do obleků.

Z rozhovoru se Seppem Barthem vyplývá, že povinnosti svatebčanů (včetně doprovodu) druhým svatebním dnem nekončí. Všichni mají povinnost zúčastnit se dalšího programu pořádaného radnicí během zbývajících šesti dnů oslav. Očekává se, že tito vybraní mladí lidé budou přítomni i v průvodu Božího těla ve stávajícím a zároveň následujícím roce, přičemž stávající nevěsta je v bílém oděvu. Tato očekávání se vztahují i na předešlé svatební páry, bývalé nevěsty však oblékají šaty barevné. Procesí Božího těla je stanoveno katolickou církví na 2. čtvrtek po svatodušní jízdě.

Manuál pro svatebčany doporučuje účast páru společně s doprovodem i na hlavních liturgických svátcích jako jsou např. Vánoce, Velikonoce či bohoslužba ke konci školního roku. Stejně tak se očekává jejich účast při akcích pořádaných *Burschen-Wanderer-Verein*, např. na mládeneckém plese. Dalšími doporučovanými akcemi během roku, kde se očekává jejich přítomnost, jsou festivaly a lidové slavnosti.

10 ODĚV JEZDCŮ, VÝZDOBA KONĚ

Výzdoba má přísná pravidla, rovněž tak oděv jezdců.

10.1 Oděv jezdců

Podle záznamu u vystaveného historického oděvu (obr. č. 35) v místním muzeu (specializujícího se na tamní svatodušní jízdu) bylo roku 1912 k pětistému výročí svatodušní jízdy zavedeno podle motivu vlajky svatodušní jízdy z roku 1782 a 1855 dlouhý modrý kabát. Jednalo se o vojenský kabát. Předtím nosili jezdcí obyčejné nedělní oblečení – běžný kabát, dlouhé kalhoty a cylindr.

Původní vlajka o velikosti 42 x 39,5 cm zobrazuje na zadní straně svatého Josefa s Ježíšem jako děťátko. Na vlajce neznámý malíř ztvárnil pečlivě deset jezdců o velikosti cca osm centimetrů včetně

hlavního čela procesí: nosiče kříže, dva nosiče luceren. Původně jezdec v čele držel kříž v ruce, dnes je tento kříž zastrčen na pravé straně nosiče v násadě připevněné k sedlu koně. Nosič kříže i nosiči luceren mají oblečené tmavě modré kabáty, které jsou na pravé straně ozdobeny stříbrnými knoflíky. Červené vesty mají zapnuté stříbrnými knoflíky. Vyobrazený kříž je veliký jako dospělý člověk, lucerny jsou nesený v ruce, je v nich zapálena svíčka. Všichni jezdci mají černé popř. tmavé vysoké boty. Ministrant se třmenem v levé ruce jede po pravé straně duchovního. Ten má na sobě bílý šat a na prsou ho zdobí monstrance, na níž je zavěšený věneček. Uzda a sedlo jsou světle červené barvy. Za duchovním jedou tři jezdci – ženich a dva jezdci, kteří tvoří doprovod nevěstě. Levý jezdec v doprovodu nevěsty má hnědý kabát, ženich světle hnědý, jezdec vpravo modrý. Členové doprovodu mají odkryté kordy. Další jezdci v pozadí jsou jen stěží rozpoznatelní (Krämer 1985: 185).

Dnes jezdci mají na nohou černé, popř. hnědé jezdecké kalhoty, součástí jejich oděvu je bílá košile. Další vrstvu tvoří červená vesta zdobená stříbrnými knoflíky ve tvaru tolaru. Oděv doplňuje modrý kabát, můžeme se setkat i s kabátkem krátkým. Krk zdobí červený šátek vázaný podobně jako kravata. Většina jezdců doplňuje svůj oděv černým kloboukem.

Protože si město na tradici svatodušní jízdy zakládalo, koupila radnice v roce 1943 a v roce 1949 vesty po vzoru původních a modré kabáty. Ty jsou i dnes zapůjčovány jezdci na zálohu (Krämer 1985: 203).

„Oficiátor“ je oblečen do taláru, má bílou liturgickou košili, dlouhý šál a na hlavě červený biret.

10.2 Zdobení koně

Velká pozornost je věnována čistě vyhřebelcovaným a bohatě zdobeným koním. Na nich se nesou jezdci odříkávající modlitby. Koňské

postroje jsou připravovány a zdobeny několik dní předem. Vyčesané koňská hříva je přikryta pokrývkou pošitou papírovými růžičkami (obr. č. 36). Jsou jimi zdobeny i koňské ohony v kombinaci stejných barev (bílá, zelená) symbolizujíc barvy města. U duchovních zástupců - římsko-katolické církve - jsou růžičky ve žluté a bílé barvě. Uši koně bývají pokryty krajkovým, převážně bílým přehozem, zdobeným stejnými růžičkami jako jsou na hlavě a ohonu. Uzda se blyští mosaznými plíšky.

Samotné ulice, kde se koná průvod koní, jsou zdobeny zelenými březovými větvemi, aby zkrášlily koním, jezdcům i svatebnímu páru cestu.

11 DIVADELNÍ HRA

Pondělní i úterní večer vrcholí divadelním pouličním divadlem s volně přeloženým názvem Kötztinské obyčeje podle K. B. Krämera, které přepracoval Johannes Reitmeier. Divadlo se odehrává na náměstí před místní radnicí a na hlavní ulici Herenstrasse, vstup je volný.

Tento prastarý lidový obyčej je přepracován v pouliční divadlo, hra není žádným dramatickým kouskem, proto se zde nesetkáme s dramatickými prvky. Hra nabízí množství textového obsazení plného humoru podbarveného hudební kulisou. Chóry, tanec, zpěv a vstupy orchestru jsou vzpomínkou na Ladislava Príborského, který je zde historicky s touto hrou spjat, je autorem doprovodné muziky.

Podle slov D. Casaretta hlavní postava této hry je původní pohanská postava *Pfingstl* jejíž zelený oděv je zhotoven ze smrkových větví, hlava z kůry stromu symbolizující plodnost a růst (obr. č. 37). Aby si on a s ním i jaro udrželi svůj „oděv“, musí být nejdříve zima a její zlý duchové vypuzeni. Tyto škaredě maskované postavy vstoupí do hry s velkým rámusem a s groteskními pohyby. Účelem je vyděsit obecnost, které se

semkne, ohněm a křikem "kalte Brut" pak *Pfingstl* odežene. Tak přijde čas radostně tancem oslavit *Pfingsten* a s ním příchod léta.

12 ZÁVĚR

V této práci jsem si dala za cíl popsat neobyčejně zajímavou tradici svatodušní jízdy, z oblasti Bad Kötzing, která právem získává ocenění a je zmiňována v literatuře, hudbě, na poštovních známkách, v televizi či tisku, v dokumentárních filmech. V českých a moravských zemích známe obdobnou oslavu letnic v podobě *jízdy králů*. V úvodu se krátce zmiňuji o územním vymezení lokality, stručně popisuji historii města. Představila jsem nejznámější legendy spojené se vznikem tohoto rituálu.

Následně jsem popsala jednotlivé části svatodušních slavností na základě emického přístupu, polostrukturovaných rozhovorů s místními obyvateli i návštěvníky, studia literatury na dané téma. Snahou bylo popsat nejen samotný průběh slavností, ale i jejich přípravu. Z popisu činností jednotlivých aktérů je patrné dlouholeté udržování této tradice, na kterou jsou účastníci právem pyšní. Vrcholem desetidenních slavností je svatodušní pondělí. Tento den je spojen se svatodušní jízdou (koňským průvodem dosahujícího počtu více než 800 koní), kdy jsou v závěru jízdy oceněni dlouholetí jezdci. Dalším významným aktem tohoto dne je svatodušní svatba, jejíž oslava pokračuje i následující den. Složitou symboliku místní vysvětlují pomocí her, kde hlavními aktéry při svatodušní jízdě jsou duchovní „oficiátor“ a koňské procesí. Na tuto liturgickou část slavností navazuje část světská prostřednictvím svatodušní svatby. Hlavními aktéry se stávají svatebčané.

Byla bych velice potěšena, kdyby popis této mnohasetleté tradice motivoval čtenáře k návštěvě nevelkého města Bad Kötzing, aby se na vlastní oči přesvědčil o unikátnosti popisované slavnostní události.

13 RESUMÉ

Bei dieser Arbeit war mein Ziel die Beschreibung der unglaublich interessanten Tradition des Pfingstritts, aus der Umgebung von Bad Kötzing, die zu Recht die Auszeichnungen erhält und in der Literatur, Musik, im Fernsehen, in der Presse, Dokumentarfilmen oder auf den Briefmarken erwähnt wurde. In den böhmischen und mährischen Ländern gibt es ein ähnliches Pfingstfest *die Fahrt der König*. Am Anfang erzähle ich kurz über die Gebietsabgrenzung der Örtlichkeiten, gleichlautend beschreibe ich die Stadtgeschichte. Ich stelle die bekanntesten Legenden zu Beginn dieser Prozession dar.

Im Folgenden habe ich die einzelnen Teile des Pfingstfestes grundlegend beschrieben. Die Grundlagen meiner Beschreibung bezog ich aus Informationen, die auf der emitischen Auffassung, den strukturierten Gesprächen mit den Einwohnern vor Ort und der Studie entsprechender Literatur zum Thema. Die Bestrebung bezieht sich nicht nur auf den Feierverlauf und deren Vorbereitung allein. Bei der Beschreibung der Tätigkeiten der einzelnen Akteure ist die langjährige Aufrechterhaltung dieser Tradition, auf die alle Teilnehmer zu Recht stolz sind, ersichtlich. Dieser Tag ist mit dem Pfingstritt verbunden (eine Pferdeparade mit über 800 Pferden ist mit dabei), wobei am Ende der Veranstaltung die langjährigen Reiter gepriesen werden. Die dritte bedeutungsvolle Handlung am diesen Tag ist die Pfingsthochzeit, deren Feier am nächsten Tag noch fortgesetzt wird. Die komplizierte lokale Symbolik wird mit Hilfe von Spielen erklärt, wo die Hauptakteure des Pfingstritts, der geistliche Oberste und die Pferdeprozession waren. Dem liturgischen Teil des Festes schließt sich der heidnische Teil mittels der Pfingsthochzeit an. Das Hochzeitspaar wird zu Hauptdarstellern der Prozession.

Ich wäre sehr erfreut, wenn die Beschreibung dieser langjährigen Traditionen die Leser zum Besuch, der nicht allzu großen Stadt Bad Kötzting, motivieren würde, um sich mit eigenen Augen von dem Unikat des angepriesenen, festlichen Ereignisses zu überzeugen.

14 PŘÍLOHA

14.1 Obrazová dokumentace

Obrázek 1. Mapa Bavorského lesa

Obrázek 2. Lázeňský park ve městě Bad Kötzting

Obrázek 3. Střelecké družstvo

Obrázek 4. Kostel sv. Víta v Bad Kötzting

Obrázek 5. Závody ve výkonosti koní

Obrázek 6. Městská fara v Bad Kötzting

Obrázek 7. Biskup s „oficiátorem“

Obrázek 8. Nosič kříže

Obrázek 9. Nosiči luceren

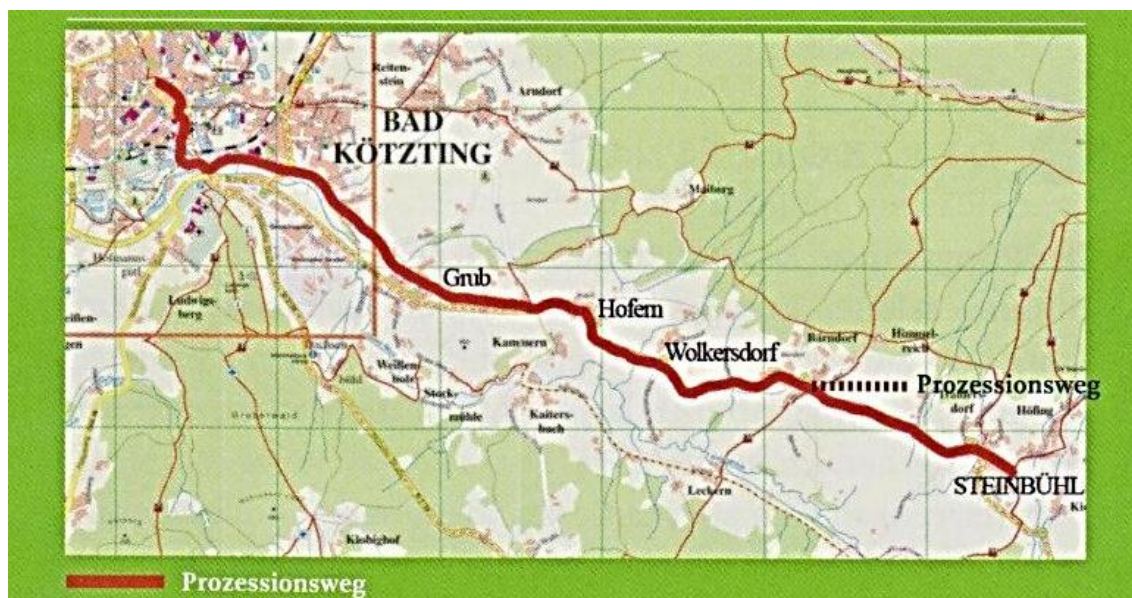
Obrázek 10. Trubač

Obrázek 11. Ministranti v popředí

Obrázek 12. Ženich s doprovodem nevěsty

Obrázek 13. Trasa svatodušní jízdy z Bad Kötzting do Steinbühl

Obrázek 14. Biskup s monstrancí

Obrázek 15. Dechová hudba, kterou tvoří přibližně 50 mužů

Obrázek 16. První evangelická zastávka při obci Grub, která byla roku 1956 rodinou Kolpingových obnovena

Obrázek 17. Druhá evangelická zastávka (rok 1957)

Obrázek 18. Třetí evangelická zastávka (rok 1958)

Obrázek 19. Čtvrtá evangelická zastávka (rok 1959)

Obrázek 20. Jezdec prezentující praporem svoji oblast

Obrázek 21. Zdobení koňského ohonu

Obrázek 22. Předávání věnečku v roce 1966

Obrázek 23. Předávání věnečku "oficiátorem" ženichovi v roce 2007

Obrázek 24. Věneček a *favorit* z roku 1900

Obrázek 25. Věneček na kordu, *favorit* na rameni

Obrázek 26. Svatební průvod

Obrázek 27. Svatebčané a nevěsty doprovod 2011

Obrázek 28. Ve výkladní skříni foto nevěsty roku 2011

Obrázek 29. Nevěsta rozhazuje z okna kytice

Obrázek 30. Zástupci Burschen-Wanderer-Verein chytající kytice

Obrázek 31. Svatební průvod, na fotografii zástupci spolku

Obrázek 32. Nevěsta s dětským doprovodem

Obrázek 33. Hotel Zur Post, v době svatodušních slavností zvaný Dům hostů

Obrázek 34. Dům hostů - svatodušní svatba

Obrázek 35. Historická uniforma používaná již roku 1912 při svatodušní jízdě, oděv vychází z vojenských uniforem

Obrázek 36. Krajková pokrývka koňské hlavy zdobená papírovými růžemi

Obrázek 37. *Pfingstl* v divadelní hře

14.2 Legendy o vzniku svatodušní jízdy

14.2.1 *Die Pfingstrittlegende*

„Zu Anfang des 15. Jahrhunderts, 1412, wie glaubwürdige Tradition uns berichtet, eilte eines Abends noch spät ein Bote von Steinbühl herunter nach Kötzting.

Ein schwerkrankes Pfarrkind hatte nach den hl. Sakramenten verlangt, um wohlgerüstet die Reise in die Ewigkeit antreten zu können: es sollte also der Pfarrer um die Ausübung seines hl. Amtes gebeten werden.

Der würdige Priester wäre auch gleich bereit gewesen, wenn er nicht schwere Bedenken gehabt hätte, das Allerheiligste um diese Zeit nach Steinbühel zu tragen. Wir müssen uns vergegenwärtigen, was ihn ängstigte. Der Weg wird heute ungefähr in anderthalb Stunden zurückgelegt, erforderte damals jedoch viel mehr Zeit wegen der schlechten Pfade mitten durch den düsteren Hochwald; folglich wußte der Pfarrherr, daß sein Gang sich weit in die Nacht hinein ausdehnen würde. Nun war aber gerade die Kötztinger Gegend bekannt wegen der vielen dort hausenden Bären. Noch ungefähr 150 Jahre später machten sich die Kötztinger Pfleger eine Ehre daraus, lebende Bären an den Hof nach München zu schicken, und die letzten dieser Raubtiere im Bayerischen Wald wurden erst ungefähr 1830 geschossen. Schlimmer noch als die unvernünftigen Bestien war das herumziehende Gesindel, welches, wie dem Pfarrherrn ebenfalls bekannt war, die Gegend unsicher machte. Sein Leben hätte er ja gern der Gefahr ausgesetzt im heiligen Dienste, aber durfte er das Brot des Lebens mitnehmen? Wenn wilde Tiere den Priester zerrissen und das Allerheiligste in den Boden stampften? Wenn - übler noch! - Räuber sich seiner bemächtigten und es verunehrten? Doch - der Pfarrer hatte ja fromme junge Männer in Kötzing, kräftige Söhne des Waldes, geübt in der Waffenführung durch den Dienst bei der Freifahne. An solche wendete sich der Pfarrherr mit der Bitte um ein schützendes Geleit, brachte dann glücklich das Allerheiligste durch Nacht zum Kranken nach Steinbühel und kam auch wieder unbehelligt nach Hause. Steinbühel hatte damals bereits eine Fialkirche zu Ehren des hl. Nikolaus. Am 9. Oktober 1352 wurde die Kirche vom Suffragan-Bischof Heinrich konsekriert. – Schon 1398 stifteten Niklas und Thoman, die Nußberger, einen Gottesdienst daselbst und gaben sechs Güter dazu, verglichen sich auch mit dem Kötztinger Pfarrer wegen des Gottesdienstes wie er das ganze Jahr hindurch „in der Kirche zum Stainbühel in der Zell“ gehalten werden solle. Während jenes gefahrdrohenden, nächtlichen Gangs hatten der Priester und seine

Begleiter gelobt, den Weg unter Danksagungsgebeten später noch einmal zu machen, was sie in Anerkennung des gnädig abgewendeten Unheils auch raten - und das war der Anfang zum Pfingstritt (Krämer 1985)

14.2.2 Die Notthafftsche Familienchronik

„Im Jahre 1430 war es. Der Ritter Nothafft von Hohenwarth bei Kötzing begleitete jeden Priester, der Kranken oder Sterbenden die hl. Wegzehrung brachte, mit Gewappneten, denn solche Geistliche waren der Ermordung durch streifende hussitische Mordbrenner besonders ausgesetzt. Einmal aber lauerten sie wieder auf und erschlugen den Ritter nach tapferer Gegenwehr. Der Priester konnte nach Kötzing zurückflüchten. Die zu Hilfe eilenden Kötztlinger Bürger konnten nur noch die Leiche des Ritters bergen. Seit dieser Zeit übernehmen die Kötztlinger selbst den Geleitschutz. Ein Überrest ist der noch heute bestehende Pfingstritt. . ." (Krämer 1985).

14.2.3 Die Sage von Pater Felix

Vor vielen hundert Jahren war's. Schon stand im Zellertal das ehrwürdige Gotteshaus und daneben eine Klause, und darinnen wohnte ein frommer Gottesmann, ein Mönch und Priester im Benediktinerkleid: er hieß Pater Felix. Der war bekannt weit und breit, bei den Bauern im Zellertal und bei den Bürgern in Kötzing. Wer immer eine Not hatte in Haus und Hof , Feld und Stall, der ging der Klause zu und erhielt vom Pater guten Trost und klugen Rat. Seelenschmerzen zu heilen, aber auch leibliches Siechtum zu kurieren, verstand der Pater Felix; neben bei unterwies er die Jugend im Lesen und Schreiben; kurz gesagt: Alles Volk verehrte ihn wie einen Vater.

Auch die Vorgeschichte des frommen Eremiten wurde unterm Volk erzählt. In der herzoglichen Hofburg zu München aufgewachsen, war er der Spielgenoß, dann der Leibknappe des Herzogs Albrecht III., des Frommen, seinem Herrn mit Leib und Seele treu ergeben.

Albrecht war mit der Agnes Bernauer, der schönen Baderstochter von Augsburg, heimlich vermählt; und sooft er abreisen mußte, vertraute er sie der treuen Obhut seines Leibknappen an. Nicht offener Gewalt, sondern hinterlistigem Verrat gelang es, sie dennoch zu entführen. In den Fluten der Donau wurde sie ertränkt.

Zu St. Peter in Straubing, über dem Grab der Bernauerin, faßte Felix den Entschluß, die trügerische Welt zu verlassen und fortan ein Leben des Gebetes und der Gottseligkeit zu führen. Im Kloster Rott am Inn bat er um das Kleid des hl. Benedikt. Dort zum Priester geweiht, erhielt er die Erlaubnis, an der Kirche zu Steinbühl im Bayerischen Wald für die Klosteruntertanen Seelsorge auszuüben.

Hier hatte er in heiliger Einsamkeit nun schon Jahrzehnte zugebracht. Sein Herr, der Herzog Albrecht, hatte den Gottesmann schon mehrmals aufgesucht, sich von ihm Rat zu erholen; dessen Sohn, Herzog Sigismund, wollte ein gleiches tun. Denn eben kann er nach Kötzing, um sich am Rathaus huldigen zu lassen von den edlen Rittern auf Chamerau, Hohenwarth etc. etc.

Auch die Bürgerschaft von Furth, Eschlkam und Neukirchen war zur Huldigung herbeibefohlen. Solches geschah am Pfingstsamstag. Den Pfingstmontag früh, an einem prächtigen Frühlingmorgen, ritt der Herzog Sigismund in Begleitung des Herrn von Liebenstein ins grüne Zellertal hinein, um seinen väterlichen Freund, den Pater Felix, zu besuchen, ihm seine Sünden zu beichten, aus seiner Hand den hl. Leib zu empfangen

und seinem Gottesdienst beizuwohnen. Wie war doch der Priestergreis so froh, seinen Herzog begrüßen zu dürfen, wie war er so glücklich, wie leuchtete sein Auge so verklärt: „Nun will ich gern sterben“, rief er aus.

Mit den priesterlichen Gewändern angetan, schreitet er zum Altar, bekreuzt sich und beginnt: „Introibo - ich will hintreten zum Altare Gottes.“ Da befällt ihn eine Schwäche. Totenbleich wird sein Angesicht, er sinkt in die Arme des Herzogs. Ist das ein Jammern und Wehklagen von dem Landvolk: „Weh, unser Vater stirbt. O bleib' bei uns. Vater! Verlaß uns nicht!“

Der Liebenstein er reitet in rasender Eile nach Kötzing zurück; rasch verbreitet sich die Kunde; schon ist eine Reiterschar auf dem Wege: Voran der Prior und Pfarrer mit dem Allerheiligsten, dann der herzogliche Pfleger und andere Ritter, dann die Bürger und Bürgersöhne; wer nur geschwind ein Pferd erhält, will mitreiten, um noch einmal den Segen des sterbenden Gottesmannes zu empfangen.

Das ist der erste Pfingsttritt! Der Sterbende empfängt vom Prior die hl. Wegzehrung, senkt sein silberweißes Haupt und erhebt es nimmer. Pater Felix ist tot. Sofort drängt sich das Volk heran, dem Heiligen Hände und Füße zu küssen. „Dieser Pfingstmontag soll unvergeßlich bleiben!“ ruft der Herzog aus: „Ich will auf diesen Tag einen Jahrtag hierher stiften für ewige Zeiten!“, „Und von unserem Kloster soll alljährlich am Pfingstmontag ein Pater herausreiten, um den Jahrtag zu feiern am Grabe des guten Pater Felix!“ fügt der Prior bei. „Und unsere Söhne sollen mitreiten, wie wir heuer mitgeritten sind!“ rufen die Bürger.

So ward es gefertigt und unterschrieben; so ward es allezeit vollzogen: Das ist der Pfingsttritt! (Krämer 1985)

15 POUŽITÉ ZDROJE

15.1 Odborná literatura

- BARTH, Sepp.. *Leitfaden für das Pfingstbrautpaar* . Bad Kötzing, 2009. sestavený průvodce pro svatebčany svatodušní svatby.
- BAUMANN, Ludwig. 2002. Das Rotter Priorität zu Kötzing im Bayerische Wald. In: BIRKMAIER Willi. *Beiträge zur Kunst und Geschichte der ehemaligen Benediktinerabtei*. Rott am Inn : Birkmaier, Willi.
- BAUMANN, Ludwig. 2003. "... zum Ansporn unserer eigenen Kraft". *Wie die Kötztlinger ihre Stadthebung erreichten. 50 Jahre Stadt Kötzing 1053 - 2003*. Furth im Wald : Stadt Kötzing.
- BÉŇA, Matouš. 1893. *Jízda „králů" o letnicích v zemích československých*. In: NIEDERLE, Lubor, ZÍBRT, Čeněk. *Český lid*. 2. ročník. Praha: F. Šimáček, , s. 105-117.
- BROUČEK, Stanislav a JEŘÁBEK, Richard. 2007. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezka*. Praha : Mladá fronta, str. 475. ISBN 978-80-204-1712-1.
- KRÄMER, Karl-Heinrich. 1985. Der Kötztlinger Pfingstritt. *Kötzing 1085 - 1985*. Kötzing : Stadt Kötzing.
- MOSER, Dietz - Rüdiger. 1992. Wie aus Reiterspielen das Pfingstreiten wurde. Kulturgeschichtliche Anmerkung zum Kötztlinger Pfingstbrauch. *Beiträge zur Geschichte im Landkreis Cham*. Viechtach : Arbeitskreis Heimatforschung im Kulturverein Bayerischer Wald.
- PIENDL, Eduard. 1985. Kötzing in seiner geschichtlichen Entwicklung. *Kötzing 1085 - 1985*. Kötzing : Stadt Kötzing. Vydáno k výročí 900 let.
- RICHTER, Haymo. 2003. Kötztlinger Pfingstbrauch seit der Stadterhebung. *50 Jahre Stadt Kötzing 1953-2003*. Furth im Wald : Stadt Kötzing.
- SNABEL, Carl Joseph a PRANTL, Georg. 2003. Die städtebauliche Entwicklung der Stadt Kötzing in den Jahren 1953 - 2003. Vom Markt

zum künftigen "Bad Kötzting". *50 Jahre Stadt Kötzting 1953 - 2003*. Furth im Wald : Stadt Kötzting.

VÁCLAVÍK, Antonín. 1959. *Výroční obyčeje*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd.

VONDRUŠKA, Vlastimil. 1991. *Církevní rok a lidové obyčeje*. České Budějovic : DONA. ISBN 80 85463-03-2.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. 2004. *České zvyky a obyčeje*. Praha : Albatros nakladatelství, a.s. 80-00-01356-8.

ZÍBRT, Čeněk. 2006. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Praha : Nakladatelství Vyšehrad. ISBN 80-7021-624-7.

15.2 Internetové zdroje

A. *Schulswestern*. 2012 [online]. Dostupný z: <http://www.schulswestern.de> [citováno 2012-05-06]

Burschenverein Bad Kötzting. 2012 [online]. Dostupný z: <http://www.bwv-bad-koetzting.de/verein> [citováno 2012-05-10]

Die Zuggleistung in Bad Kötzting. 2009 [online]. Dostupný z: <http://xn--pferdezchtervereinigung-bayrwald-emd.com/1.html> [citováno 2012-05-06]

Dietz-Rüdiger Moser. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Dietz-R%C3%BCdiger_Moser [citováno 2012-05-20]

Immer einen Schritt voraus: Maria Theresia Gerhardinger. 2012 [online]. Dostupné z: <http://www.muenchner-kirchenradio.de/vor-ort/vor-ort/article/immer-einen-schritt-voraus-maria-theresia-gerhardinger.html> [citováno 2012-06-05]

Johaness Reitmeier. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Johannes_Reitmeier [citováno 2012-05-10]

Letnice. 2012 [online]. Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Letnice> [citováno 2012-05-29]

Lutz Röhrich. 2012 [online]. Dostupný z: http://de.wikipedia.org/wiki/Lutz_R%C3%B6hrich [citováno 2012-05-20]
Pfingsten. 2012 [online] Dostupný z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Pfingsten> [citováno 2012-05-10]
Sebastian Kneipp und die Kneippkur . 2012 [online]. Dostupný z: <http://www.bad-koetzting.de/164.html> [citováno 2012-05-29]
Tradice. [online]. 2012 Dostupný z: <http://cs.m.wikipedia.org/wiki/Tradice> [citováno 2012-06-05]

15.3 Další zdroje

Rozhovor s dr. Dieterem Casarettem, březen, květen 2011.

Rozhovor s panem Seppem Barthem, zaměstnancem radnice v Bad Kötzting, březen a květen, září 2011, únor, květen, červen 2012.

15.4 Archivní prameny

Městský archiv Bad Kötzting, spis XX-I, Kommunalrechnung des Marktes Kötzting von 1672.

16 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Mapa Bavorského lesa (Foto: RB-DESKART, 2011).....	43
Obrázek 2. Lázeňský park ve městě Bad Kötzting (Foto: Věra Simeth, 2011)	43
Obrázek 3. Střelecké družstvo (Foto: Stadt Bad Kötzting)	44
Obrázek 4. Kostel sv. Víta v Bad Kötzting (Foto: Věra Simeth, 2011)	44
Obrázek 5. Závody ve výkonosti koní (Foto: Kaltblut-und Haflingerzüchtervereinigung Bayerischer Wald, 2011).....	45
Obrázek 6. Městská fara v Bad Kötzting (Foto: Věra Simeth, 2011).....	45
Obrázek 7. Biskup s „oficiátorem“ (Foto: Věra Simeth, 2011)	46
Obrázek 8. Nosič kříže (Foto: Věra Simeth, 2011).....	46
Obrázek 9. Nosiči luceren (Foto: Věra Simeth, 2011)	47
Obrázek 10. Trubač (Foto: Věra Simeth, 2011)	47
Obrázek 11. Ministranti v popředí (Foto: Věra Simeth, 2011)	48
Obrázek 12. Ženich s doprovodem nevěsty (Foto: Věra Simeth, 2011).	48
Obrázek 13. Trasa svatodušní jízdy z Bad Kötzting do Steinbühl (Foto: Stadt Bad Kötzting)	49
Obrázek 14. Biskup s monstrancí (Foto: Věra Simeth, 2011)	49
Obrázek 15. Dechová hudba, kterou tvoří přibližně 50 mužů (Foto: Věra Simeth, 2011).....	50
Obrázek 16. První evangelická zastávka při obci Grub, která byla roku 1956 rodinou Kolpingových obnovena (Foto: Muzeum svatodušní jízdy).....	50
Obrázek 17. Druhá evangelická zastávka, rok 1957 (Foto: Muzeum svatodušní jízdy)	51
Obrázek 18. Třetí evangelická zastávka, rok 1958 (Foto: Muzeum svatodušní jízdy)	51
Obrázek 19. Čtvrtá evangelická zastávka (Foto: Muzeum svatodušní jízdy, rok 1959).....	52

Obrázek 20. Jezdec prezentující praporem svoji oblast (Foto: Věra Simeth, 2011).....	52
Obrázek 21. Zdobení koňského ohonu (Foto: Věra Simeth, 2011).....	53
Obrázek 22. Předávání věnečku v roce 1966 (Foto: Muzeum svatodušní jízdy).....	53
Obrázek 23. Předávání věnečku "oficiátorem" ženichovi (Foto: Stadt Bad Kötzing).....	54
Obrázek 24. Věneček a <i>favorit</i> z roku 1900 (Foto: Muzeum svatodušní jízdy).....	54
Obrázek 25. Věneček na kordu, <i>favorit</i> na rameni (Foto: Stadt Bad Kötzing).....	55
Obrázek 26. Svatební průvod (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011)	55
Obrázek 27. Svatebčané a nevěsty doprovod 2011 (Foto: Věra Simeth, 2011).....	56
Obrázek 28. Ve výkladní skříni foto nevěsty roku 2011 (Foto: Věra Simeth, 2011).....	56
Obrázek 29. Nevěsta rozhazuje z okna kytice (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011).....	57
Obrázek 30. Zástupci Burschen-Wanderer-Verein chytající kytice (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011).....	57
Obrázek 31. Svatební průvod, na fotografii zástupci spolku (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011).....	58
Obrázek 32. Nevěsta s dětským doprovodem (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011).....	58
Obrázek 33. Hotel Zur Post, v době svatodušních slavností zvaný dům hostů (Foto: Věra Simeth, 2011).....	59
Obrázek 34. Dům hostů - svatodušní svatba (Foto: Burschenverein Bad Kötzing, 2011).....	59
Obrázek 35. Historická uniforma používaná již roku 1912 při svatodušní jízdě, oděv vychází z vojenských uniforem (Foto: Stadt Bad Kötzing).....	60

Obrázek 36. Krajková pokrývka koňské hlavy zdobená papírovými růžemi (Foto: Věra Simeth, 2011)	60
Obrázek 37. <i>Pfingstl</i> v divadelní hře (Foto: Stadt Bad Kötzting)	61